

Människohandel för sexuella ändamål

Lägesrapport 6

1 jan - 31 dec 2003

RKP
KUT
RAPPORT
2004:2

Rikskriminalpolisen
KRIMINALUNDERRÄTTELSETJÄNSTEN
Illegal invandring

Sändlista:

Justitiedepartementet, 103 33 STOCKHOLM
Justitieutskottet, Riksdagen, 100 12 STOCKHOLM
Riksåklagaren, Box 163 70, 103 27 STOCKHOLM
Samtliga internationella åklagarkammare
Samtliga polismyndigheter
Samtliga länskontaktpersoner
Samtliga länskutenheter
Brottsförebyggande Rådet, Box 1386, 111 93 STOCKHOLM
Brottsoffermyndigheten, Box 470, 901 09 UMEÅ
Kriminalvårdsstyrelsen, 601 80 NORRKÖPING
Socialdepartementet, 103 33 STOCKHOLM
Socialstyrelsen, 106 30 STOCKHOLM
Socialtjänstförvaltningen, Stockholm, 106 64 STOCKHOLM
Näringsdepartementet, 103 33 STOCKHOLM
Elisebeht Markström, Socialdemokratiska Riksdagsgruppen, 100 12 STHLM
Rikskvinnocentrum, Akademiska sjukhuset, 751 85 UPPSALA
ROKS, Riksorganisationen för Kvinnojourer i Sverige, Box 195 17, 104 32 STHLM
SKR, Sveriges Kvinnojourers Riksförbund, Bondeg 40, 116 33 STOCKHOLM
BOJ, Riksförbundet Brottsofferjourerna, Bondeg 40, 116 33 STOCKHOLM
Kvinnoforum, Tomtebogatan 42, 113 38 STOCKHOLM
Kvinna till Kvinna, Kristinebergs slottsväg 8, 112 52 STOCKHOLM
Kriscentrum för Kvinnor, Wollmar Yxkullsgatan 23, 118 50 STOCKHOLM
Alla Kvinnors Hus, Box 4023, 102 61 STOCKHOLM
IFFI, Internationella Föreningen för Invandrarkvinnor, Norrtullsg 45, 113 45 STHLM
Rädda Barnen, Torsgatan 4, 107 88 STOCKHOLM
ECPAT-Sverige, Nybrokajen 7, 111 48 STOCKHOLM
Europol, Haag
KRIPOS, Norge
Rigspolitchefen, Afd E, Danmark
Centralkriminalpolisen, Finland
Rigspolitchefen-Internasjonal Avdeling, Island
Bureau NRM, Box 20301, 2500 The Hague, The Netherlands

Inom Rikspolisstyrelsen:

Rikspolischefen
Överdirektören
C Polisenheten
C Polishögskolan

Inom Rikskriminalpolisen:

RKP, L Nylén
RKP, Huvudenhetscheferna
RKP, C SÄOB
RKP, C Analysroteln

Innehållsförteckning

1	<i>Inledning</i>	4
2	<i>Sammanfattning</i>	5
3	<i>Rikskriminalpolisens nationella arbete</i>	6
3.1	Den nationella rapportörens roll	6
3.2	Samverkansprojekt för offer för människohandel i Stockholms län	7
3.3	Konferens i Nynäshamn den 9–11 april 2003	8
3.4	Övriga seminarier och annan verksamhet	8
4	<i>Lagstiftning på området</i>	9
4.1	Den nuvarande lagstiftningen om människohandel för sexuella ändamål	9
4.2	Förslag till ny lagstiftning om människohandel	10
4.3	Uppehållstillstånd för målsägande och vittnen	11
5	<i>Läget i Sverige</i>	11
5.1	Polismyndigheten i Uppsala län	11
5.2	Polismyndigheten i Skåne	12
5.3	Polismyndigheten i Stockholms län	12
5.3.1	Förundersökning mot en kvinna av grekiskt ursprung	14
5.3.2	Förundersökning mot en statslös man och ett estniskt par	14
5.3.3	Förundersökning mot tre personer från Ungern samt en man från Mellanöstern och en man från forna Jugoslavien	15
5.4	Polismyndigheten i Västra Götalands län	15
5.4.1	Förundersökning involverande en albansk kvinna som lurats till Sverige	18
5.4.2	Ung rysk kvinna som prostituerar sig på Rosenlundsgatan	18
5.4.3	Somaliska barn som utnyttjats sexuellt	18
5.4.4	Människohandel för sexuella ändamål/grovt koppleri i Grästorp	19
5.4.5	Taxichaufförer förmedlar kontakt mellan prostituerad och kund	19
5.5	Polismyndigheten i Örebro län	19
5.6	Polismyndigheten i Södermanlands län	19
5.7	Polismyndigheten i Östergötlands län	19
5.8	Polismyndigheten i Dalarnas län	20
5.9	Polismyndigheten i Norrbottens län	20
6	<i>Rikskriminalpolisens internationella arbete m.m.</i>	23
6.1	Interpol	23
6.2	Europol	23
6.2.1	Operation Leda	23
6.2.2	Aktionsplan Bulgarien	23
6.2.3	Hotbildsrapport och bulletiner	24

6.3 Östersjösamarbetet	24
6.3.1 Operativa kommittén (OPC) expertmöte i Stockholm 3–4 september 2003	24
6.3.2 OPC-möte i Stockholm 19–20 november 2003	25
6.4 Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa (OSSE)	25
6.5 Barentsrådet	26
6.6 Nordisk-baltisk aktionsgrupp	27
6.7 Svenska Institutet (SI)	27
6.8 Övrigt internationellt polissamarbete	28
7 Brottsutvecklingen	29
7.1 Brottsutveckling	29
7.2 Modus Operandi	31
7.3 Inrapportering från länskontaktpersoner	32
8 Analys	33
8.1 Handläggning av människohandelsärenden på lokal nivå	33
8.2 Arbetsmetoder	35
8.3 Effekter av människohandelslagen och sexköpslagen	35
9 Förslag till åtgärder	36
9.1 Kriminalunderrättelsearbetet i polismyndigheterna och vid Rikskriminalpolisen	36
Bilaga 1	38
Bilaga 2	48

1 Inledning

Härmed överlämnas Lägesrapport 6 "Människohandel för sexuella ändamål". Här beskrivs Polisens arbete nationellt och internationellt under år 2003. Rapporten tar även upp andra aktörers arbete på området, ny lagstiftning och för en diskussion om brottsutvecklingen vad gäller människohandel för sexuella ändamål.

Rapporten har utarbetats av kriminalinspektörerna Kajsa Wahlberg, Glenn Nilsson och handläggaren Camilla Örndahl vid Rikskriminalpolisens underrättelsetjänst.

Lars Nylén
Rikskriminalchef

2 Sammanfattning

I Rikskriminalpolisens sjätte lägesrapport om människohandel för sexuella ändamål, tidigare benämnda handel med kvinnor, redogörs för Polisens arbete mot människohandel och deltagande i internationellt samarbete som rör dessa frågor.

Informationen till polismyndigheterna om misstänkt människohandel för sexuellt ändamål har ökat under 2003. Dessutom kommer det mer uppgifter om att Sverige används som transitland för kvinnor som skall utnyttjas i prostitution i bl.a. Norge och Danmark. Under år 2003 har 21 anmälningar om människohandel för sexuella ändamål gjorts i Sverige. Under samma år har två personer dömts för människohandel för sexuella ändamål och nio personer har dömts för människohandelsliknande brott såsom koppleri, grovt koppleri, våldtäkt, grovt sexuellt tvång, människorov, olaga frihetsberövande m.m. Domarna har förkunnats i Stockholms län och i Västra Götalands län och referat av dessa redovisas i form av bilagor i slutet av denna rapport. Detta kan jämföras med att det under år 2002 dömdes fem personer för människohandelsliknande brott.

Rikskriminalpolisen uppskattar att mellan 400–600 kvinnor blivit offer för människohandel i Sverige under 2003. Siffran är högre än föregående år men behöver inte innebära en ökning av antalet offer för människohandel. Det kan vara så att Rikskriminalpolisens bedömning av antalet offer för människohandel har legat för lågt under föregående år. Siffran grundar sig på det ökade informationsinflödet, samt erfarenheter från Traffickinggruppen i Göteborg och utredningar i Stockholms län. Liksom föregående år rekryteras kvinnor till denna handel från i första hand Estland, Litauen Ryssland och Polen men även kvinnor från Thailand har förekommit i dessa utredningar.

Försäljningen av sexuella tjänster sker i Sverige liksom i andra länder till stor del via Internet. Polisen måste få bättre utbildning och kunskaper för att kunna följa och ingripa mot prostitutionen på Internet. Det är nödvändigt för att Polisen ska kunna få en bättre bild av i vilken utsträckning utländska kvinnor säljs på Internet och därmed komma åt dem som utnyttjar Internet i brottsliga syften.

Det operativa samarbetet under 2003 har belyst angelägenheten av att svenska brottsbekämpande myndigheter kan använda sig av arbetsmetoder som är jämförbara med andra länders för att det internationella samarbetet ska fungera på ett bra sätt. Beredningen för rättsväsendets utveckling, BRU, har lämnat ett antal förslag som har betydelse även för brottsbekämpningen på här aktuellt område. Rikspolisstyrelsens syn härvidlag framgår av flera yttranden 2001-12-10 RÄS-008-4798/01, 2002-06-13 RÄS-008-1780/02, 2003-01-20 RÄS-002-5205/02, 2003-01-20 RÄS-002-5206/02 och 2004-03-01 RÄS-000-5090/03.

I de enskilda ärendena har under år 2003 frågan om vilken myndighet som ska ombesörja uppehållet för offer för människohandel för sexuella ändamål fortsatt

att ta tid och resurser från brottsutredningar. Ett förslag om uppehållstillstånd för offer för grova brott väntas träda i kraft i oktober 2004. Förslaget innebär bl.a. att den kommun där offret haft sin vistelseort, ska stå för kostnaderna för uppehållet i samband med en brottsutredning. Den kommun som haft extra kostnader för dessa offer ska sedan kunna vända sig direkt till staten för att få ersättning för sina utlägg.

Justitiedepartementet genomför en översyn av människohandelsbrottet, brottsbalken 4 kap 1 a §. Den nya bestämmelsen ska även omfatta handel med organ och exploatering av arbetskraft samt benämnas endast *människohandel*.

År 2003 öronmärkte regeringen 30 miljoner kronor för Polisens arbete mot människohandel under åren 2004-2006. Pengarna kommer att underlätta för Polisen att bekämpa människohandel, och denna brottslighet är även på så sätt ett prioriterat brott i enlighet med Rikspolisstyrelsens planeringsförutsättningar för 2004-2006.¹ Enligt planeringsförutsättningarna ska ett handläggarstöd utarbetas för bekämpningen av människohandeln vid polismyndigheterna.

3 Rikskriminalpolisens nationella arbete

3.1 Den nationella rapportörens roll

Justitie- och jämställdhetsministrarna inom EU antog den 26 april 1997 den s.k. Haagdeklarationen med riktlinjer för att förebygga och bekämpa handel med kvinnor för sexuella ändamål.² Deklarationen innehåller rekommendationer för arbetet både på nationell och internationell nivå. Mot bakgrund av deklarationen gav regeringen i december 1997 Rikspolisstyrelsen i uppdrag att vara s.k. nationell rapportör, vilket sedan uppdragits av Rikspolisstyrelsen till Rikskriminalpolisen. I uppdraget ingår att samla uppgifter om omfattningen av människohandeln i Sverige och studera hur denna handel kan förebyggas och bekämpas. Dessutom ingår att dagligen hantera underrättelseinformation som rör misstänkt brottslig verksamhet på området, svara på allmänhetens och mediernas frågor, sammanställa rapporter och underlag, anordna och delta i seminarier m.m. Resultaten har årligen redovisats till regeringen.

Förutom Sverige har endast Nederländerna och Belgien utsett nationella rapportörer till sina respektive regeringar. I Nederländerna har det inrättats en särskild oberoende byrå för detta arbete.

Den nationella rapportörens roll är viktig och värdefull när det gäller att följa utvecklingen på området. Genom åren har den nationella rapportören byggt upp ett stort nätverk, både nationellt och internationellt, bestående av representanter från

¹ Rikspolisstyrelsen planeringsförutsättningar, 2003-12-12, EKB-903-4213/03.

² The Ministerial Declaration on European Guidelines for Effective Measures to Prevent and Combat Trafficking in Women for the Purpose of Sexual Exploitation (Hague, 24-26 April 1997).

många olika myndigheter och organisationer som på olika sätt kommer i kontakt med frågor som rör människohandel både inom och utom Sverige.

Fördelarna med rapportörens placering inom Polisen är att rapportören ständigt är uppdaterad på brottsutvecklingen inom området och regelbundet får information från de polis- och åklagarmyndigheter där ärenden förekommer.

3.2 Samverkansprojekt för offer för människohandel i Stockholms län

I april 2003 startade ett pilotprojekt för samordning av myndigheters och organisationers insatser för personer som utsatts för människohandel i länet. Projektet finansieras av medel från den Europeiska Flyktingfonden. Samordnare av projektet är Stiftelsen Kvinnoforum i Stockholm. Deltagande myndigheter och organisationer är Migrationsverket Region Stockholm, Rikskriminalpolisen, Polismyndigheten i Stockholms län, Transkulturellt Centrum vid Stockholms läns landsting, Uppsökarenheten vid Socialtjänstförvaltningen i Stockholms kommun, Åklagarmyndigheten i Stockholm, Socialstyrelsen och Länsstyrelsen i Stockholms län.

Det övergripande syftet med projektet är att förbättra handläggningen av människohandelsärenden och stödet till de personer som är utsatta för människohandel. Projektet ska utveckla och implementera en handlingsplan för samordnad hantering av fall av människohandel som främjar offrens mänskliga rättigheter och behov av stöd och råd, skydd, boende, hälsovård, juridisk hjälp och stöd inför återvändande. Projektet arbetar dels med att samordna myndigheters och organisationers insatser för personer utsatta för människohandel och dels med interna utvecklingsprocesser på respektive myndighet där problem och behov identifieras och rutiner utvecklas. Projektet har även knutit till sig ett stort antal enskilda organisationer och andra sociala aktörer i Stockholm för att utveckla stöd i form av boende, medmänskligt stöd, juridiskt stöd m.m. Bland organisationerna finns kvinnojourerna, Unga Kvinnors Värn, Svenska Kyrkan, Caritas, Svenska Röda Korset, Litauiska Föreningen m.fl.

Den centrala frågan för arbetet har varit vilken myndighet som ska finansiera boende och uppehälle under tiden som polisutredningen pågår. Denna fråga förväntas få sin lösning i samband med att regeringens förslag antas under oktober 2004 (prop. 2003/2004:35, se även nedan under 4.3). Inom ramen för projektet har man i Stockholms län i förtid velat pröva den del som avser kommuners möjlighet att få ersättning från staten för omkostnader i samband med rättegång, och länsstyrelsen har tillställt regeringen en skrivelse härom. De samverkande parterna har ansökt om fortsatta medel från Europeiska Flyktingfonden för att fortsätta arbetet under 2004. Under fas två är avsikten att projektet ska utökas till att omfatta förankring av innebörden av människohandel samt utveckla rutiner och verktyg i merparten av Stockholms läns kommuner.

3.3 Konferens i Nynäshamn den 9–11 april 2003

Vid landets polismyndigheter har Rikspolisstyrelsen länskontaktpersoner som arbetar med brott som rör människohandel för sexuella ändamål, prostitution, barnpornografi samt våld mot kvinnor och barn. För dessa länskontaktpersoner ordnar Rikspolisstyrelsen en konferens varje år för att utbyta erfarenheter och ta del av nyheter på de olika områdena. Konferens 2003 fokuserade på brottsofferfrågor, barnpornografi, sexköpslagen, prostitution och människohandel för sexuella ändamål. En åklagare informerade om barnpornografi på Internet och en expert från Näringsdepartementets jämställdhetsenhet informerade om bakgrunden till sexköpslagen och människohandel ur ett internationellt perspektiv. En representant från Europol berättade om det arbete som bedrivs där. En kvinna berättade om sina egna erfarenheter av ett liv i prostitution.

Föreläsningarna om bakgrunden till sexköpslagen, dess tillämpning samt prostitutionsfrågorna rönt stort intresse från deltagarna. Det finns ett behov av ökade kunskaper hos poliser om prostitutionsproblematiken och bakgrunden till varför sexköpslagen infördes.

3.4 Övriga seminarier och annan verksamhet

Utöver konferensen för kontaktpersonerna har Rikskriminalpolisen deltagit i och informerat om sitt uppdrag vid seminarier och möten anordnade av följande myndigheter, organisationer eller arbetsgrupper:

- Migrationsverket i Stockholm, Göteborg, Norrköping och Uppsala,
- Kriminalpolisdagarna, Rikspolisstyrelsen,
- Gränspolisen i Stockholm, Frihamnen,
- Internationella åklagarkammaren, Malmö,
- Liberala ungdomsförbundet, Uppsala,
- Utrikespolitiska föreningen, Umeå Universitet,
- TCO, Luleå,
- Svenska Narkotikapolisföreningens årsmöte i Västerås,
- Baltic Fem, Norrtälje,
- Svenska Baptistsamfundet i Stockholm,
- Immanuelskyrkan i Stockholm,
- Soroptimistföreningarna i Eskilstuna, Vimmerby och Flen,
- Arbetsdiskussion om sexindustrin, arrangerat av Vänsterpartiets EU-sekretariat i Stockholm,
- Katedralskolan i Uppsala,
- Island, inför inledning av en nationell kampanj mot människohandel inom ramen för nordisk- baltiska kampanjen,
- Litauen, nationellt seminarium inom ramen för nordisk-baltiska kampanjen,
- Vitryssland, anordnat av IOM:s (International Organisation of Migration),

- Luxemburg, seminarium anordnat av svenska ambassaden, Svenska Institutet och Näringsdepartementet – Jämställdhetsenheten,
- Frankrike, på inbjudan av borgmästaren i Paris,

Rikskriminalpolisen har under året haft besök av representanter från:

- Office to Monitor and Combat Trafficking in Persons, Department of State, USA,
- Ryska Stats-Duman,
- Justitieutskottet,
- Polis och åklagare från Vitryssland,
- Folkpartiet och Miljöpartiet (riksdagsledamöter),
- Socialdemokratiska kvinnoförbundet i Stockholm,

Rikskriminalpolisen har dessutom haft besök av flertalet journalister och studerande som har sökt information för att skriva artiklar respektive uppsatser om människohandel och prostitution.

Rikskriminalpolisens arbete mot människohandel bedrivs av människohandelsgruppen inom huvudenheten kriminalunderrättelsetjänsten. Gruppen består idag av tre personer (2.75 tjänst). Detta är en ökning med en tjänst sedan 2002. En tjänst är under tillsättande med särskild uppgift att arbeta med att kartlägga handel med barn. Det finns ett stort behov från olika håll av att få information om vad Polisen gör för att bekämpa människohandeln. Mycket tid går åt till att besvara frågor och lämna information på annat sätt. Antalet förfrågningar från polismyndigheterna i landet har också ökat och rör framför allt frågor om hur människohandelsbrott ska uppdagas och utredas. Ett handläggarstöd för Polisen som kan underlätta spanings- och utredningsarbetet är under utarbetande.

4 Lagstiftning på området

4.1 Den nuvarande lagstiftningen om människohandel för sexuella ändamål

Sedan den 1 juli 2002 har Sverige en samlad lagstiftning mot människohandel för sexuella ändamål (brottsbalken 4 kap 1 a §).

För att en person ska dömas för detta brott måste det bland annat bevisas att handeln skett med användande av vissa otillbörliga medel, såsom olaga tvång, vilseledande eller annat sådant otillbörligt medel. Det kan emellertid, vilket framgått av genomförda utredningar under året, vara mycket svårt att bevisa hur någon rekryterats till denna handel. Rekryteringen av kvinnorna sker i utlandet och under detta skede har svensk polis oftast inte kännedom om vad som pågår. Den bevisning som finns om rekryteringskedet är ofta i form av utsagor där ord står mot ord och stödjande bevisning saknas.

Det typiska tillvägagångssättet vid människohandel är att ”handlaren” använder sig av ”annat sådant otillbörligt medel” snarare än olaga tvång eller vilseledande. Ett ”annat sådant otillbörligt medel” kan t.ex. avse utnyttjande av att en person befinner sig i en särskilt utsatt position utan några reella valmöjligheter och som därför är särskilt sårbar. För att ett otillbörligt medel ska anses jämförbart med olaga tvång och vilseledande måste omständigheterna vara sådana att offret inte hade något annat verkligt eller godtagbart alternativ än att underkasta sig gärningsmannens vilja. Ett orsakssamband skall föreligga mellan det otillbörliga medlet och åtgärden som bidragit till att kontroll över offret har uppnåtts.

4.2 Förslag till ny lagstiftning om människohandel

I ”Ett heltäckande straffansvar för människohandel, m.m.”, Ds 2003:45, föreslås vissa ändringar i den nuvarande lagtexten (brottsbalken 4 kap 1 a §). Förslaget innebär även en utvidgning av vad som innefattas i begreppet människohandel, vilket leder till att Sverige uppfyller vad man åtagit sig enligt rambeslut i EU om åtgärder för att bekämpa människohandel.³ Det utvidgade straffansvaret ska omfatta människohandel som syftar till att offren utnyttjas i tvångsarbete och liknande tvångstjänstgöring, i slaveri eller därmed jämförbara bruk och sedvänjor eller i trälldom eller för avlägsnande av organ. I konsekvens härmed ska brottet i fortsättningen benämnas enbart *människohandel*.

Kravet på att människohandeln ska ha ett gränsöverskridande moment föreslås ersättas med ett krav på att gärningsmannen genom de inledande åtgärderna ska ha uppnått kontroll över offret. Detta bland annat för att komma åt fall av så kallad re-trafficking, när offren säljs till nya människohandlare, såväl inom ett land som över landsgränser. Det innebär att lagen ska kunna omfatta fall där människohandlare utnyttjat personer som kommit till Sverige under andra omständigheter än som offer för människohandel, t.ex. ensamkommande barn som söker asyl i landet.

Människohandelbrottet tar mer sikte på angreppet på offrets frihet än det tilltänkta sexuella utnyttjandet som sådant. För fullbordat brott krävs att gärningsmannen i handelskedjan har tagit kontroll över offret eller att sådan kontroll över offret har förts över till eller mottagits av någon annan. Kravet på kontroll bör dock enligt förslaget inte ställas alltför högt. Det bör röra sig om sådana situationer av påtagligt underläge som typiskt sett krävs för ett förverkligande av brottsplanen.

Fullbordandet av en människohandelsåtgärd genom uppnåendet eller överföringen av kontrollen över offret utgör en motsvarande rimlig fullbordanspunkt för människohandelsbrott. För straffansvar för fullbordad människohandel föreslås att åtgärden har bidragit till att kontroll över offret uppnåtts.

³ Rådets rambeslut av den 19 juli 2002 om bekämpande av människohandel (2002/629/RIF), samt prop. 2001/2002:99, Sveriges antagande av rambeslut om åtgärder för att bekämpa människohandel.

Offrets ”samtycke” till det åsyftade utnyttjandet ska sakna betydelse för straffansvaret för det föreslagna människohandelsbrottet.

4.3 Uppehållstillstånd för målsägande och vittnen

Anhörigkommitténs arbete vad avser uppehållstillstånd för utländska offer för grov gränsöverskridande brottslighet (SOU 2002:69) har resulterat i en proposition, 2003/04:35, ”Människosmuggling och tidsbegränsat uppehållstillstånd för målsägande och vittnen m.m.” Förslaget avser att underlätta lagföringen av brott genom att de utlänningar som utsatts för brott i Sverige ska beredas möjlighet att stanna i landet under tiden som brottsutredning och domstolsprocess pågår.

Ansökan om uppehållstillstånd ska göras av förundersökningsledaren och beviljas för en begränsad tidsperiod. Förlängning av uppehållstillståndet kan beviljas, och det finns ingen gräns för hur lång den sammanlagda tiden får bli. Det finns inga hinder för att offret själv lämnar in en ansökan om uppehållstillstånd på andra grunder (t.ex. asyl eller anknytning till person bosatt i Sverige).

Personer som beviljats denna typ av uppehållstillstånd kommer att ha rätt till samma hälso- och sjukvård, samt bistånd enligt socialtjänstlagen, som personer som är bosatta i Sverige. Kommuner och landsting ska ersättas av staten för de faktiska kostnader som uppkommit.

Förslagen avses träda i kraft den 1 oktober 2004.

5 Läget i Sverige

Följande redovisning bygger på vad polismyndigheterna, genom sina länskontaktpersoner, har inrapporterat till Rikskriminalpolisen.

5.1 Polismyndigheten i Uppsala län

I början av december månad 2002 häktades en man av finskt ursprung i sin frånvaro av Tierps tingsrätt. Mannen var på sannolika skäl misstänkt för grovt koppleri under tiden 1 augusti, 2001 till den 12 februari, 2002. Mannen var sedan tidigare häktad i sin utevaro på sannolika skäl misstänkt för grovt bedrägeri medelst urkundsförfalskning. Mannen greps i Ryssland i slutet av december 2002 varefter han begärdes utlämnad till Sverige.⁴

Den 6 februari 2003 biföll den ryske generalåklagaren Sveriges begäran om att utlämna mannen till Sverige med anledning av att han var på sannolika skäl misstänkt för grovt bedrägeri men inte för grovt koppleri. Grovt koppleri ansågs

⁴ Se Lägesrapport 5 för utförligare information om grunderna till misstanken om det grova koppleriet.

av de ryska myndigheterna inte tillräckligt ingripande för utlämning från Ryssland och fick därför inte återopas mot mannen i Sverige. Detta innebar att mannen inte kunde åtalas för grovt koppleri i Sverige. Mannen dömdes av tingsrätten till två års fängelse för grovt bedrägeri.

5.2 Polismyndigheten i Skåne

Underrättelsearbetet avseende människohandel för sexuella ändamål bedrivs i Skåne av en arbetsgrupp, ”Schengengruppen”, som sorterar under länskriminalpolisen. Ett 80-tal underrättelseinformationer rörande misstankar om människohandel i olika sammanhang har inkommit under år 2003. Information om de som misstänks organisera denna handel gäller i första hand personer från Tjeckien, Slovakien, Sverige, Kosovo och Ungern. Information om offer för människohandel rör främst kvinnor från Östeuropa och då i första hand kvinnor från Litauen, Polen, Ryssland och Ungern.

Sex förundersökningar rörande koppleri/grovt koppleri som kan härledas till människohandel för sexuella ändamål har inletts under 2003. Därtill har en förundersökning inletts rörande människohandel för sexuella ändamål, där två män misstänktes för människohandelsbrott mot en 19-årig flicka från Polen. Flickan återvände till Polen. Efter en tid sökte hon upp Sveriges ambassad, dit hon blivit skjutsad av en av de misstänkta gärningsmännen. På ambassaden ville flickan ta tillbaka sin berättelse. En av de misstänkta greps och häktades i Sverige i december 2003. Inget ärende har kommit till avgörande i domstol under 2003.

En pågående förundersökning om koppleri tilldrog sig särskilt intresse i juni 2003 och involverade en 17-årig flicka från Polen. En man uppmärksammade den unga flickan tidigt en morgon på en gata i centrala Helsingborg och förstod att hon var rädd och behövde hjälp. Flickan nämnde något om prostitution så mannen kontaktade Polisen. Förhör hölls av Polisen som också vidtog andra åtgärder. Därefter överlämnades flickan till Migrationsverket. Vid Migrationsverket hölls ytterligare förhör. Samma kväll avvisades flickan till Polen. Den snabba avvisningen kom till stånd eftersom flickan ville resa hem och hennes föräldrar ville att hon kom hem snarast. Prostitutionsfrågan blev därmed inte fullt besvarad. Det finns för närvarande inte något stöd i svensk lagstiftning som medger att Polisen i landet håller kvar ett brottsoffer eller ett vittne som vill resa hem.

5.3 Polismyndigheten i Stockholms län

Polismyndigheten i Stockholms län beslutade i början av år 2002 om ett länsgemensamt projekt vars mål var att bekämpa koppleri/grovt koppleri och människohandel för sexuella ändamål. En utvärdering av projektet gjordes i januari 2003.

Projektet pågick under april-december 2002 men utredningsarbetet fortsatte i ytterligare sex månader. I projektet deltog en spaningschef, en analytiker, två utredare samt elva spanare. Gruppen bearbetade 177 underrättelseuppslag. Resultatet av projektet blev att två personer dömdes till fängelse i fyra år var för grovt

koppleri och en person dömdes till villkorlig dom för medhjälp till koppleri, samt vapenbrott. Referat av domarna redovisas i form av bilagor i slutet av denna rapport.

En slutsats av projektet var att Polisen fick belägg för påståenden att verksamheten omsätter stora summor pengar. I ett ärende kunde utförelse av stora summor kontanter, 800 000 kronor, genom ett penninginstitut beläggas. De som åtalades som ett resultat av projektet hade kontakter med ryska och baltiska intressen där brottsligheten skedde i organiserad och varierad form. Kostnaden för projektet uppgick till ca 3 936 000 kronor och resursinsatsen var ca 7 826 timmar. Utvärderingen avslutades med ett organisationsförslag från chefen för Länskriminalens Utredningsrotel om det fortsatta arbetet mot människohandel för sexuella ändamål i Stockholms län.

Under 2003 bedrevs en stor förundersökning vid City Polismästardistrikt som resulterade i stränga fängelsestraff för två män från Litauen. En av männen dömdes för människorov, grovt sexuellt tvång, olaga hot, grovt koppleri och grovt narkotikabrott till fängelse i tolv år. Den andre mannen dömdes för människorov, olaga frihetsberövande, grov våldtäkt, grovt sexuellt tvång och grovt koppleri till fängelse i tolv år. Ytterligare en tredje man dömdes för medhjälp till grovt koppleri till fängelse i sex månader. Referat av domarna redovisas i form av bilagor i slutet av denna rapport.

Under 2003 inkom drygt 300 underrättelseuppslag rörande misstankar om pågående människohandel för sexuella ändamål eller koppleri/grovt koppleri. Dessa uppslag rör till största delen kvinnor från Östeuropa. En stor del av uppslagen utgörs av information från gränskontrollen, d.v.s. iakttagelser vid inresekontroller där omständigheter uppdragats vilka tyder på att en inresande kan komma att utnyttjas i prostitution. En annan stor del av uppslagen rör tips från allmänheten om att man gjort iakttagelser av misstänkta lägenhetsbordeller, hittat hemsidor på Internet som kan vara av intresse eller tips om att vissa personer sysslar med människohandel eller koppleri. Det förekommer också att tipsen innehåller misstankar om annan brottslighet såsom narkotikaförsäljning/smuggling och häleri.

Det kan antas, genom information från inresekontroller, att en mängd underrättelseuppslag avseende utländska kvinnor rör transit till annat land. Det synes belagt att ganska omfattande transittrafik förekommer bl.a. till Norge och Finland. Informationen lämnas t.ex. av kvinnorna själva när de tillfrågas vid gränskontrollen vid länets färjehamnar.

Av kontrollerna syns vidare att vissa inresor sker tämligen frekvent och att vistelserna i Sverige ofta begränsar sig till mellan två till fyra veckor. Vissa uppslag rör personer vilka agerar som förmodade transportörer. Information om dessa personer återkommer med viss regelbundenhet. De stannar korta perioder, reser aldrig tillsammans med samma personer men medresenärerna är alltid yngre kvinnor. Andra uppslag rör de personer som mottar de inresande kvinnorna.

Att människohandel är en mycket lukrativ verksamhet som ger stora inkomster visas av att personer, som antingen blivit dömda för koppleri/grovt koppleri, eller suttit häktade misstänkta för brotten, vid frisläppandet åter har börjat med verksamheten. Tydligt har inte straffet, eller vetskapen om att den brottsliga gärningen är väl känd av Polisen, avskräckt dessa personer.

För 2004–2006 har polismyndigheten i Stockholms län inrättat en arbetsgrupp, vars uppgift är att bekämpa människohandel och människohandelsrelaterad brottslighet i länet.

5.3.1 Förundersökning mot en kvinna av grekiskt ursprung

Den 22 maj 2003 slog närpolisen i en Stockholmsförort till mot en lägenhetsbordell efter endast tre timmars spaning. Anledningen till tillslaget var att grannar klagat på att det troligtvis bedrevs prostitution i lägenheten då många olika män regelbundet besökte lägenheten under dygnets alla timmar. Spaningen som bedrevs visade att så var fallet varvid polis beredde sig tillträde till lägenheten.

I lägenheten befann sig en kvinna av grekiskt ursprung som också var innehavare av lägenheten. Därutöver påträffade poliserna en svensk man och en litauisk kvinna som hade samlag. Det låg även kondomer på en byrå. Mannen identifierades och erkände på plats att han köpt sexuella tjänster av den litauiska kvinnan. Kvinnan av grekiskt ursprung greps för koppleri och den litauiska kvinnan greps av misstag för medhjälp till koppleri. Den litauiska kvinnan släpptes ganska omgående varefter hon försvann. Kvinnan av grekiskt ursprung var frihetsberövad ungefär en vecka men släpptes eftersom det inte fanns tillräckliga bevis mot henne. Några månader senare greps den litauiska kvinnan för snatteri. Åklagaren i kopplerimålet gjorde då en bevisupptagning med kvinnan innan hon reste hem till Litauen. Åklagaren räknar med att kunna åtala kvinnan av grekiskt ursprung för koppleri, då hon främjat en kvinnas prostitution under en veckas tid. Kvinnan från Litauen erhöll inga pengar alls eftersom hon var skuldsatt och gjorde sig skuldfri genom att prostituerats. Ärendet kommer att kunna leda till åtal tack vare att kvinnan återfanns och sexköparen erkände köp av sexuella tjänster.

5.3.2 Förundersökning mot en statslös man och ett estniskt par

I maj 2003 inledde Länskriminalen i Stockholms län en kartläggning och sedermera spaning mot en man i södra Stockholm som tidigare dömts för grovt koppleri till tre års fängelse samt livstids utvisning. Utvisningen verkställdes aldrig eftersom mannen var statslös.

Efter kartläggning och spaning slog polis till mot mannen i oktober 2003 då även ett estniskt par på tillfälligt besök i Stockholm greps. Samtliga personer häktades på sannolika skäl misstänkta för människohandel för sexuella ändamål och grovt koppleri.

Enligt åklagaren har det estniska paret försett mannen med estniska kvinnor som han sedan utnyttjat i prostitution. Paret har levererat kvinnorna två och två åt gången och nya har levererats samtidigt som de gamla skickats hem. Kvinnorna överlämnades till mannen direkt vid ankomsten till Frihamnen i Stockholm och hölls i Sverige ca två veckor åt gången. Under tiden i Sverige har kvinnorna bott hemma hos mannen där de också utnyttjades sexuellt.

Kvinnorna har bjudits ut till en tidigare etablerad kundkrets och nya sexköpare har rekryterats genom muntliga kontakter. Sexköparna har nästan uteslutande varit män från Mellanöstern och kvinnorna har mestadels transporterats till deras hem. Åklagaren anser sig ha bevis för att nio estniska kvinnor i 20-årsåldern har utnyttjats i prostitution av ligan. Kvinnorna har sålts till ca tre till fyra sexköpare per dag och priset för en kvinna har legat på 1 000 kronor per timme. Kvinnorna har fått behålla 30 % av beloppet som hallicken tjänat på dem. Mannen utövade kontroll över kvinnorna genom att låsa in dem i sin lägenhet när han inte själv kunde övervaka dem.

Åklagaren har beräknat att mannen tjänat ca 500 000 kronor på att utnyttja kvinnorna under den aktuella brottsperioden och har därför beslutat om kvarstad på beloppet. En bil och 200 000 kronor i kontanter har också tagits i beslag.

5.3.3 Förundersökning mot tre personer från Ungern samt en man från Mellanöstern och en man från forna Jugoslavien

I november månad 2003 häktades fem personer på sannolika skäl misstänkta för grovt koppleri/koppleri mot sju kvinnor från Ungern. En av de fem häktades även på sannolika skäl misstänkt för narkotikabrott. Huvudmannen var ungersk medborgare, av romskt ursprung, och hade viss anknytning till Sverige. Hans sambo, som också misstänktes för koppleri, var också av romskt ursprung men saknade anknytning till Sverige. En man från Mellanöstern och en man från det forna Jugoslavien är svenska medborgare.

De utnyttjade ungerska kvinnorna var i åldrarna 20–25 år och transporterades till Sverige med flyg eller bil. De transporterades tre-fyra personer åt gången och hölls i genomsnitt ca tre–fyra veckor i Sverige där de gjordes beroende av narkotika och utnyttjades i prostitution. Sexköparna bestod av en etablerad kundkrets svenska och utländska män. Även i detta fall spreds information muntligen om att kvinnor kunde köpas. Oftast eskorterades kvinnorna till sexköparna och priset för en kvinna var 1 000 kronor per timme. Av denna summa fick kvinnorna behålla 50 %.

5.4 Polismyndigheten i Västra Götalands län

Polismyndigheten i Västra Götalands län har sedan i februari 2001 en speciell grupp som ansvarar för arbetet mot människohandel för sexuella ändamål och prostitution. Gruppen benämns ”Traffickinggruppen”. Gruppen är direkt underställd chefen för Länskriminalpolisen och består av en insatschef, en spanings-

grupp och en polis från underrättelseroteln respektive gränspolisen för underrättelsearbete. De prioriterade arbetsuppgifterna är människohandel för sexuella ändamål och koppleri men gruppen arbetar också med den öppna gatuprostitutionen samt även den dolda som kan finnas på bordeller, klubbar, hotell m.m.

Under 2003 har två personer dömts till fängelse i fyra respektive två år och sex månader samt livstids utvisning för människohandel för sexuella ändamål mm. Ytterligare tre personer har dömts till fängelse för människohandelsliknande brott såsom koppleri mm. Referat av domarna redovisas i form av bilagor i slutet av denna rapport.

Människohandel för sexuella ändamål är fortfarande en relativt ny brottslighet i Västra Götaland och det är inte många myndigheter för övrigt i länet som har mer ingående kunskaper om problemet. För att höja kompetensen hos polispersonalen har Polismyndigheten i Västra Götaland fått särskilt tillstånd att visa filmen *Lilja 4-Ever*. Hittills har ca 600 poliser i länet sett filmen. Efter visning av filmen har Traffickinggruppen informerat om hur dessa brott uppdagas och utreds samt om den särskilda problematiken kring omhändertagandet av offren. Gruppen har också haft ett stort antal föreläsningar i ämnet för andra myndigheter och organisationer.

Gruppen har i flera internationella sammanhang representerat svensk polis. Chefen för Traffickinggruppen har deltagit i Svenska Institutets projekt med att visa filmen *Lilja 4-Ever* i S:t Petersburg och Prag. Representanter från gruppen har också deltagit i olika internationella möten på området som t.ex. i en FN-konferens i Minsk och i en Interpolkonferens i Oslo. Chefen för gruppen har varit på Island och deltagit i en utfrågning i det isländska parlamentet om den svenska polisens erfarenheter av sexköpslagen och Sveriges strategi för att bekämpa människohandeln. Representanter från gruppen har varit i Estland och hållit förhör inom ramen för en förundersökning och gruppen har regelbunden kontakt med olika nordiska sambandsmän och poliser från olika länder.

För att stödja poliser som arbetar i yttre tjänst håller gruppen för närvarande på att utarbeta ett s.k. "åtgärdskort" som ska fungera som en lathund i det fall Polisen ställs inför ett misstänkt fall av människohandel.

Traffickinggruppen spanar också aktivt på Internet. Antalet annonser om prostitution ser ut att öka och i en del annonser på Internet kan det misstänkas att det är utländska kvinnor/flickor som bjuds ut till försäljning. Det finns också diskussionsidor där sexköpare frågar efter vissa kvinnor eller särskilda sexuella tjänster. En representant från gruppen har medverkat vid ett arbetsmöte angående Internet i Estland tillsammans med poliser från Finland och de baltiska staterna.

Gruppen har mycket nära samarbete med polismyndighetens vittnesskyddsgrupp. Den har vid ett flertal ärenden direkt medverkat till att placera offren i olika lämpliga boendemiljöer där hänsyn har tagits till risker för repressalier från gärningsmännen, kvinnornas ålder och språktillhörighet m.m. Vittnesskyddsgruppen

har varit till stor hjälp och deras engagemang, kunskaper och kontaktnät har varit ovärderligt. Traffickinggruppen har också nära samarbete med Migrationsverket och de sociala myndigheternas jourbyrå och prostitutionsgrupp. I flera olika ärenden har det varit svårt att hitta bra boende för unga flickor och kvinnor som blivit utsatta för människohandel för sexuella ändamål. En del ungdomshem kan eller vill inte ta emot offer för människohandel då det krävs stora resurser och särskilda insatser för att ta hand om dem. Det tar tid att få offren att lita på Polisen och andra myndighetspersoner och oftast talar offren bara sitt hemlandsspråk. Traffickinggruppen har haft många möten med Migrationsverket, gränspoliserna, de sociala myndigheternas jourbyrå, andra socialkontor och prostitutionsgrupp för att hitta en modell för omhändertagandet av offren under utredningstiden.

Det händer av och till att unga utländska flickor under 18 år kommer till Migrationsverket i Göteborg och ansöker om asyl. I vissa fall får de efter en kort tid kontakt med utomstående personer som erbjuder dem annat boende i Göteborg. Migrationsverket kan inte tvinga flickorna till visst boende och i några av dessa fall har Polisen misstänkt människohandel för sexuella ändamål. Dessa misstankar är mycket svåra att bekräfta.

I flera ärenden där spaning påbörjats har kvinnorna skickats ut ur landet innan tillräckliga bevis har säkrats. I många fall är det en medveten taktik från hallickarnas sida att utnyttja en eller flera kvinnor maximalt under en kortare tid för att sedan skicka hem dem eller sälja dem vidare till andra hallickar. Det är därför oerhört viktigt att Polisen och Traffickinggruppen får tipsen så fort som möjligt.

Obekräftad information har inkommit till Polisen från olika uppgiftslämnare om att somaliska barn har tagits till Sverige för arbetskraftsexploatering i privata hem eller för sexuella ändamål. De som enligt uppgift har fört in barnen till Sverige ska ha uppgett att barnen varit deras egna, eller så har inresan skett under uppvisande av passhandlingar som tillhört andra barn.

Traffickinggruppens arbete mot den inhemska prostitutionen har bl. a. resulterat i att 24 män rapporterades för brott mot Lagen om förbud mot köp av sexuella tjänster under år 2003. De flesta rapporterades i samband med att de köpt sexuella tjänster på Rosenlundsgatan i Göteborg. Polisarbetet mot gatuprostitutionen bedrivs med uniformerad polis eller civilklädd polis i civil spaningsbil. Ibland tar civilklädd polis på sig en gul reflexväst, märkt med ordet "Polis". När poliserna tar på sig västen avviker de presumtiva kunderna från området.

De yngsta flickorna som prostituerat sig och som Traffickinggruppen har påträffat i Rosenlundsområdet har varit endast 13 år och bosatta i Sverige.

Efter begäran från Traffickinggruppen har nya skyltar som förbjuder motortrafik satts upp vid infarten till Arkitektgatan och Läroverksgatan vid Rosenlundsområdet. Detta har gjorts för att försvåra för bilburna sexköpare att få kontakt med kvinnor i prostitution.

5.4.1 Förundersökning involverande en albansk kvinna som lurats till Sverige

En sommarkväll 2003 kom en albansk kvinna till polishuset i Göteborg för att anmäla att hon blivit inlåst och våldtagen i en lägenhet i Malmö. Kvinnan hade blivit lurad till Sverige för att gifta sig men låstes in och våldtogs direkt när hon kom till Malmö. Kvinnan uppgav att det fanns fler kvinnor i lägenheten och att hon och de andra kvinnorna tvingades till sex med flera olika män. En vakt fanns i lägenheten dygnet runt men den albanska kvinnan lyckades rymma en natt när vakten blev för berusad och somnade. Anmälan om människohandel för sexuella ändamål och grova våldtäkter togs upp av Polisen. Rättsläkare gjorde en undersökning av kvinnan som vid anmälningstillfället uppvisade blåmärken över hela kroppen. Kvinnan kom inte ihåg hur huset såg ut där hon var instängd. Ärendet överlämnades till Polismyndigheten i Skåne för fortsatt handläggning.

5.4.2 Ung rysk kvinna som prostituerar sig på Rosenlundsgatan

En ung kvinna iaktogs sent en kväll i juli 2003 när hon klev ut ur en bil i Rosenlundsområdet. Hon gick raka vägen fram till civil polisbil där det satt en civilklädd polis från spaningsroteln. Det första hon sa till polisen var "femhundra kronor" och det var det enda hon kunde säga på svenska. Kvinnan visade upp ett kort från Migrationsverket med uppgifter om att hon skulle fylla 22 år men hon såg mycket yngre ut. Vid de inledande förhören med kvinnan berättade hon hur hon och hennes pojkvän smugglats i en container från S:t Petersburg till Göteborg. I Göteborg träffade de några rysktalande män som hjälpte dem till Migrationsverket i Sagåsen för att söka asyl. Kvinnan berättade att pojkvännen var den som sett till att hon hamnade i prostitution varför han greps och anhölls såsom misstänkt för koppleri. En kvinna, som också hjälpte till med smugglingen hade introducerat henne i prostitution på Rosenlundsgatan. Den unga kvinnan placerades på hotell men efter en natt vägrade hon att bo på där utan ville tillbaka till i sin lägenhet. Efter några dagar tog kvinnan tillbaka sina uppgifter och pojkvännen försattes på fri fot. Kvinnan och pojkvännen bodde inte på den adress som uppgivits till Migrationsverket utan smugglaren/hallicken hade ordnat en annan lägenhet. Smugglaren/hallicken är inte identifierad.

5.4.3 Somaliska barn som utnyttjats sexuellt

Obekräftade uppgifter har inkommit till Polisen i Göteborg om en somalisk kvinna som tidigare bott i Göteborg men som nu flyttat till en mindre mellansvensk stad. Enligt uppgiftslämnaren har kvinnan tagit barn/flickor från Somalia till Sverige och falskeligen uppgett att barnen varit hennes egna. Vidare uppgifter berättar om att narkotika missbrukas i kvinnans nära vänkrets och att män utnyttjar de 16–17-åriga somaliska flickorna sexuellt. De ska ha tvingats till orala samlag eftersom de är omskurna och ihopsydda (infibulation). Flickorna har flyttat från kvinnan och de finns nu i Göteborg.

5.4.4 Människohandel för sexuella ändamål/grovt koppleri i Grästorp

I december 2003 inledde polisen spaning mot två män från Litauen som enligt ett tips skulle utnyttja två unga kvinnor i prostitution. Vid spaning kunde det konstateras att personerna bodde på en gård utanför Grästorp i Skaraborg. Traffickinggruppen gjorde ett tillslag måndagen den 19 januari 2004 och grep två män från Litauen. Männerna misstänktes för att ha utnyttjat en 16-årig och en 21-årig flicka från Litauen i prostitution, och de häktades på sannolika skäl misstänkta för människohandel för sexuella ändamål/grovt koppleri. Polisens vittnesskyddsgrupp kopplades in direkt och placerade flickorna på ett säkert ställe. Flickorna pratade endast litauiska och mycket lite engelska. Utredningen pågår för närvarande och männen är ännu inte åtalade.

5.4.5 Taxichaufförer förmedlar kontakt mellan prostituerad och kund

Två taxichaufförer åtalades år 2003 för koppleri då de förmedlat kontakt mellan en prostituerad kvinna och en man. Målet ogillades av Göteborgs tingsrätt med motiveringen att det är ett krav i kopplerilagstiftningen att det skall vara mer än en sexuell förbindelse som främjas. En situation då någon vid ett enstaka tillfälle förmedlar kontakt med en prostituerad är undantagen från kriminalisering.

5.5 Polismyndigheten i Örebro län

I december månad 2003 häktades en man vid Örebro tingsrätt på sannolika skäl misstänkt för koppleri. Den misstänkte kommer ursprungligen från Turkiet och är bosatt i Örebro. Enligt åklagaren ligger mannen bakom att två kvinnor från Lettland utnyttjades i prostitution och såldes vid en av Örebros svartklubbar. Förundersökning pågår.

5.6 Polismyndigheten i Södermanlands län

Kriminalunderrättelsetjänsten vid Polismyndigheten i Södermanlands län har startat en särskild databas för att samla in och kartlägga information som rör människohandel för sexuella ändamål. De underrättelseuppslag som finns i länet tyder på att kvinnor från Estland, Lettland och Rumänien kan vara föremål för människohandel för sexuella ändamål/koppleri. Underrättelseuppslag ger också vid handen att dessa kvinnor kan ha utnyttjats som bärare av narkotika under resan till Sverige samt att de i ett par fall har utsatts för misshandel.

En förundersökning har inletts rörande människohandel för sexuella ändamål. En man från forna Jugoslavien misstänks ha tagit hit kvinnor från Tjeckien för att sälja dem för prostitution. Sannolikt har gärningsmannen lämnat landet. Förundersökningen är nedlagd.

5.7 Polismyndigheten i Östergötlands län

Det inkommer enstaka tips till Polisen om att människohandel eller människohandelsliknande brott pågår i länet. Ett ärende har tilldragit sig särskild uppmärksam-

het. Det gäller en 17-årig rumänsk flicka som tillsammans med en kroatisk man observerades av en ordningspatrull. Mannen var tidigare avvisad från Sverige och flickan saknade pass eller andra identitetshandlingar. Patrullen misstänkte människohandel för sexuella ändamål eller koppleri. Ärendet prövades först mot utlänningslagen men mannen släpptes. Kvinnan kvarhölls tills dess att en annan man kom in till polisstationen med hennes pass varefter förvars- och avvisningsbesluten hävdes och flickan frigavs.

Nio dagar senare skrevs anmälan om människohandelsbrott. En förundersökning inleddes, och pågår fortfarande. Vidare utredning har stärkt misstankarna om människohandel för sexuella ändamål. Underrättelseinformation tyder på att flickan har lämnat landet. Den huvudmisstänkte, som var rumänsk medborgare men bosatt i Sverige, har avlidit. Annan underrättelseinformation gav vid handen att mannen ägde en nattklubb i Rumänien.

5.8 Polismyndigheten i Dalarnas län

Information från länet, Rikskriminalpolisen och Tullen pekar på att människohandel kan förekomma. Några personer i Dalarna misstänks föra dit kvinnor från utlandet för att de ska utnyttjas i prostitution. Polisledningen har gett kriminalunderrättelsetjänsten och spaningsenheten i länet i uppdrag att närmare undersöka indikationerna.

5.9 Polismyndigheten i Norrbottens län

Rikskriminalpolisen och Polismyndigheten i Norrbottens län har under hösten/vintern 2003–2004 i ett gemensamt projekt bedrivit en förundersökning angående den misstänkta människohandeln i området. Förundersökningen lades ned av åklagaren i mars 2004. En omfattande kartläggning hade då skett men i nuläget inte resulterat i tillräckliga misstankar mot enskilda personer.

Ett fortsatt tätt samarbete mellan Rikskriminalpolisen och Polismyndigheten i Norrbotten ska ske för att kartlägga den gränsöverskridande brottsligheten, och därmed också den misstänkta människohandeln. I detta samarbete ligger att utarbeta arbetsmetoder m.m. Rikskriminalpolisen kommer också att biträda med analysstöd och kunskapshöjande insatser vad gäller människohandelsrelaterad brottslighet.

Det under hösten 2003 gemensamt utförda arbetet utgör grunden för beskrivningen av läget i regionen. Arbetets geografiska avgränsning har varit Östra Norrbotten men inhämtning av information har även gjorts från övriga områden i Norrbotten. Att göra en fullständig bedömning av situationen i övriga områden är dock svårt då inflödet av information är mycket ringa eller ingen förutom vid aktiv informationsinhämtning.

De svenska sexköparna kommer i kontakt med kvinnorna, som företrädesvis kommer från Murmanskregionen, via vandrarhem i Finland, t.ex. Kapernaum. När

männen etablerat en kontakt står de ofta själva som inbjudare/garanter åt kvinnan när hon söker visum till Sverige vid det norska konsulatet i Murmansk. En del visumansökningar görs även vid de svenska beskickningarna i S:t Petersburg och Moskva. Den faktiska resan är dock mycket svårkontrollerad, då inresor görs både via Finland och Norge varefter man sedan rör sig fritt i regionen.

Kvinnorna transporteras oftast av ett begränsat antal chaufförer från Murmansk till Kapernaum eller andra överenskomna platser i Finland, men i vissa fall även direkt hem till de inbjudande männen. För dessa transporter betalar kvinnorna 50 Euro per enkel resa.

Trovärdiga uppgifter som inhämtats i det gemensamma projektet gör gällande att kvinnorna inte alltid får behålla allt de tjänar. Det tyder på att någon form av organisation eller nätverk finns i bakgrunden och agerar i området. Det finns även uppgifter om att inbjudare erbjuds ekonomisk ersättning för att stå som garanter vid visumansökan, även om målet för resan är något annat, t.ex. annan person, vandrarnhem eller dylikt.

Besökstiden kan vara allt från någon natt till några veckor och samma inbjudare kan under en period ha besök av flera olika kvinnor, oftast dock en åt gången. Detta beteende gör att man kan misstänka att det rör sig om sexköp, vilket i denna form är mycket svårbevisat.

Underrättelseinformationen som samlats i det gemensamma projektet pekar på en viss omfattning av misstänkta sexköp i norra och Östra Norrbotten. Enligt såväl underrättelseinformation som utredningsmaterial har även estniska kvinnor förekommit i prostitution i området. Enskilda underrättelseuppslag pekar också på att prostitutionsverksamhet i ett par större tätorter i Norrbotten, på samma sätt som i andra regioner, bedrivs med inriktning mot en större kundkrets än enskilda inbjudare.

Den gemensamt genomförda kartläggningen har bekräftat att personer ingående i kriminella nätverk med koppling till internationell grov organiserad brottslighet, är eller har varit etablerade i området. Dessa nätverk har för övrigt varit aktiva inom flera olika brottskategorier. Misstankar mot nätverken om koppleri finns men tillgängligt material har inte kunnat styrka detta fullt ut. En anledning till detta är bl.a. att verksamheten ofta sker på olika sidor av svensk-finska gränsen.

Arbetsinriktningen har varit och bör även framöver vara att styrka brotten koppleri/grovt koppleri för att därigenom utöka möjligheterna till informationsinhämtning.

Av kartläggningen framträder att samarbetet över gränserna kan förbättras vad gäller inhämtning och utbyte av underrättelseinformation och annat material av betydelse i utredningar. Svårigheterna finns och beror på att ländernas lagstiftning inte harmoniserar med varandra.

Samarbetet mellan de olika ländernas myndigheter i regionen, polis, tull och gränsbevakning bör utökas både i Sverige och mellan länderna. Problemet med gränsöverskridande brottslighet, oavsett typ av brottslighet, är gemensamt för regionen. De förhållandevis små enskilda resurserna skulle bli mer slagkraftiga vid ett fördjupat samarbete. Detta är något som ur svensk synvinkel är mycket viktigt då vi i princip helt saknar möjligheten till gränskontroll för resande. Ett visst samarbete har redan inletts och givit gott resultat. Samarbetet inom ramen för Barents Euro Arctic Region är intressant och angeläget.

Regionens beskaffenhet vad gäller bebyggelse, folkmängd, social struktur m.m. gör det svårare att bedriva vissa former av polisiärt arbete än i t.ex. en storstad. Många uppgiftslämnare vill dessutom vara anonyma.

Resursfrågan för den lokala polisen har också betydelse då det är stora geografiska ytor som ska täckas. Prioriteringar görs normalt av inkomna anmälningar/konstaterade brott och eventuella spaningsinsatser koncentreras till ärenden där man bedöms ha bäst förutsättningar att nå resultat.

Det är tydligt att sexhandeln har minskat något i förhållande till 2002. Denna slutsats kan dras efter värdering av underrättelseinformation från både enskilda uppgiftslämnare samt myndigheter i berörda länder. Vissa andra fakta talar också för detta.

Anledningar till minskningen kan vara flera. Fokus på frågan i medierna har sannolikt dämpat efterfrågan hos sexköparna. I detta inkluderas även att det gemensamma kartläggnings-/utredningsarbetet mellan Rikskriminalpolisen och Polisen i Norrbotten varit allmänt känt och sannolikt medfört att en del personer valt att ligga lågt. Ett par av de tidigare misstänkta aktörerna verkar också ha upphört med/minskat sin verksamhet som följd av ådömda fängelsestraff för annan brottslighet och ändrade sociala förhållanden.

Ytterligare en faktor bedöms vara den finska Polisens ökade arbete i att störa verksamheten vid Kapernaum samt införandet av tidsbestämda viseringsstopp för vissa personer. Detta har enligt den finska gränsbevakningen fått till följd att man i vart fall tillfälligt sett en minskning i antalet visumansökningar till Finland, vilket troligtvis indirekt påverkat sexhandeln i framför allt norra och nordöstra Norrbotten. Dessa faktorer bedöms dock endast ha tillfällig inverkan på sexhandeln. Utbredda störningsmetoder leder knappast till att sexhandeln försvinner utan riskerar istället leda till ett vidare nätverk och att det blir vanligare med direktkontakter vid beställningar av kvinnor.

6 Rikskriminalpolisens internationella arbete m.m.

6.1 Interpol

En handbok i elektronisk form har utarbetats inom ramen för Interpols arbete rörande människohandel för sexuella ändamål. Svenskt stöd har givits genom en sekonderad befattningshavare vid Interpol. Syftet med handboken är att ge poliser över hela världen bättre kunskaper på området och vara ett stöd för dem i utredningsarbetet.

Den 15–17 oktober 2003 bjöd Interpol in till ett möte i Oslo för att diskutera det fortsatta internationella polisarbetet för att bekämpa människohandeln. Två poliser från Traffickinggruppen i Västra Götaland representerade svensk polis vid mötet.

6.2 Europol

6.2.1 Operation Leda

Under det grekiska ordförandeskapet genomfördes en operation av Europol i syfte att bekämpa människohandeln. Operationen gavs namnet LEDA och genomfördes den andra veckan i maj 2003. Deltagande länder var Grekland, Italien, Portugal, Albanien, Bosnien-Hercegovina, Bulgarien, Kroatien, Makedonien, Ungern, Moldavien, Rumänien, Serbien-Montenegro och Slovenien.

Europol bedömde operationen som framgångsrik då 45 personer greps i olika länder såsom misstänkta för människohandel för sexuella ändamål. Ytterligare 257 personer misstänkta för sådan handel identifierades, 145 utredningar initierades, 216 målsägande (offer) identifierades och 569 förhör gjordes under den aktuella veckan. Operationen visade sig inte ha några kopplingar till Sverige men visar samtidigt på betydelsen av internationellt polissamarbete.

6.2.2 Aktionsplan Bulgarien

Europols aktionsplan som tar fasta på människohandel med geografiskt fokus på Bulgarien presenterades för de europeiska polischefernas aktionsgrupp i maj 2003. Planen godkändes av aktionsgruppen som samtidigt gav Europol i uppdrag att implementera och vidareutveckla planen.

För närvarande är Tyskland, Nederländerna, Belgien, Storbritannien och Bulgarien med i en arbetsgrupp. Under året har en hotbilsrapport med inriktning på organiserad brottslighet och människohandel i och från Bulgarien presenterats av Europol.

6.2.3 Hotbilsrapport och bulletiner

Under 2003 har två bulletiner med inriktning på människohandel och barnpornografi på Internet getts ut av Europol. Vidare har arbetet med att färdigställa en hotbilsrapport med huvudinriktning på människohandel gått in i slutskedet och denna rapport kommer att delges medlemsländerna under början av 2004.

I december 2003 skickade Europol ut en hotbilsrapport om organiserad illegal invandring. Rapporten behandlar inte enbart hotet mot medlemsländerna utan har också i stor del inriktat sig på tillträdesländerna och situationen där. Det är värt att nämna denna rapport även i detta sammanhang då lärdomar från organiserad illegal invandring i vissa fall kan överföras till bekämpningen av människohandel. Det förekommer att offer för människosmuggling har utnyttjas i prostitution för att på så sätt förväntas betala tillbaka den skuld till smugglarna som de ådragit sig.

Under året påbörjades arbetet inom Europol med att sammanställa all lagstiftning bl.a. gällande människohandel i medlemsländerna och tillträdesländerna. Denna rapport beräknas vara färdigställd i april 2004.

6.3 Östersjösamarbetet

För utförligare information om Östersjösamarbetet, se Rikskriminalpolisens tredje rapport om handel med kvinnor.⁵

6.3.1 Operativa kommittén (OPC) expertmöte i Stockholm 3–4 september 2003

Sverige är genom Rikskriminalpolisen ordförande i expertgruppen ”Handel med kvinnor”. Under året har Lettland medverkat i arbetet som vice ordförande, vilket har medfört ett positivare engagemang i dessa frågor hos främst de baltiska länderna. Inom expertgruppen har ett strategiskt möte hållits i Sverige, ett operativt möte i Estland och ett operativt möte i Finland. Det strategiska mötet hölls i Stockholm den 3-4 september 2003 och leddes av Sverige. I mötet deltog åklagare från medlemsländerna samt observatörer från Europol, Interpol, Eurojust⁶ och INS (Immigration and Naturalization Service) USA.

Deltagare från medlemsländerna redogjorde för situationen på området i respektive land. Representanten från Eurojust informerade om vad de kan göra från deras sida för att underlätta internationellt åklagarsamarbete. Utredare och åklagare från Stockholm redogjorde för ett komplicerat mål som involverade offer för människohandel för sexuella ändamål från Litauen och gärningsmän från samma land. Detta ärende hade även förgreningar till Norge. Bland övriga frågor som diskuterades var problematiken i Barentsregionen samt stöd till och tillfälliga uppehållstillstånd för offer för människohandel.

⁵ RKP KUT 2001:3.

⁶ Eurojust är en organisation inom EU, med syfte att underlätta rättsligt samarbete mellan medlemsländerna.

Förundersökning pågår i båda nämnda fall och det operativa samarbetet har lett till ett genombrott i utredningsarbetet.

6.3.2 OPC-möte i Stockholm 19–20 november 2003

Vid OPC-mötet i Stockholm den 19–20 november 2003 beslutades att föreslå Aktionsgruppen (Task Force on Organized Crime) att minska antalet expertgrupper men samtidigt kraftsamla arbetet mot underrättelsearbete i syfte att effektivare kunna slå mot de kriminella nätverken. De olika expertgrupperna ska samarbeta på en bred front och kontinuerligt stödja underrättelsegruppen inrättad under det danska sekretariatet.

Genom en sammanslagning av expertgrupperna mot människosmuggling och handel med kvinnor bildas expertgruppen ”Handel med människor”. Därmed skapas förhoppningsvis en bredare bild av problemet med människohandel. Den nya gruppen ska ledas av Tyskland, men gruppen är mycket angelägen om att den svenska erfarenheten tas till vara, och att Sveriges förmåga att hantera just ämnet som rör handel med kvinnor blir centralt.

Vid Aktionsgruppsmötet i Köpenhamn i december 2003 beslutade aktionsgruppen i enlighet med OPC förslag. Sverige har därefter, i samråd med Tyskland, beslutat att medverka i denna expertgrupp som vice ordförande. De direkta arbetsformerna kommer att diskuteras vid ett möte med den nya expertgruppen i Tallinn i början av mars 2004. Förståelsen för problematiken rörande handel med kvinnor och den ytterligare kriminella verksamhet som följer i dess släptåg har ökat successivt inom OPC-området. Bedömningen är att detta arbete, och ett ökat internationellt samarbete mellan de brottsbekämpande myndigheterna inom främst östersjöområdet, har lett till framgång.

6.4 Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa (OSSE)

Kampen mot människohandel är en prioriterad fråga för OSSE. I den europeiska säkerhetsstadgan från 1999 åtar sig OSSE:s medlemsländer att arbeta för att eliminera alla former av människohandel. Vid OSSE:s ministermöte i Wien i november 2000 beslutades det att organisationens arbete skulle stärkas för att bekämpa människohandeln. Vid OSSE:s ministermöte i Porto i december 2002 antogs en deklaration om människohandel där det slås fast att samarbetet måste stärkas ytterligare samt att åtgärder mot efterfrågan av sexuella tjänster skall genomföras i alla medlemsländerna. Det Permanenta Rådet inom OSSE antog en handlingsplan mot människohandel i juli 2003 vilket gör den nyssnämnda deklarationen mindre relevant. Vid ministermötet i Maastricht i december 2003 antogs handlingsplanen och ministrarna fattade vidare beslut om inrättandet av en uppföljningsmekanism i form av en Särskild Representant för människohandelsfrågor och en enhet i OSSE-sekretariatet i Wien.

I september 2003 hölls ett tvådagars polismöte i Wien där en representant från Rikskriminalpolisen deltog. I mötet deltog poliser som arbetar med människohandelsfrågor från alla 55 medlemsländer på lika villkor. Syftet med mötet var att ge poliser från ursprungsländer, transitländer och destinationsländer tillfälle att presentera sina länders respektive strategier samt diskutera de utmaningar som polisen står inför när det gäller att bekämpa människohandeln. Deltagarna var överens om att det som gjorde det svårt att komma åt människohandeln var bland annat bristande resurser inom polisen, brist på utbildning för poliser samt hinder vid informationsutbyte.

Under 2003 har även en svensk polis varit stationerad på Polisskolan i Vushtrri, Kosovo, inom ramen för OSSE. Arbetet där innebar bl.a. att delta i internationella samverkansprojekt med bl.a. SIDA, FN och IOM. Projekten har syftat till att utbilda poliser i människohandel och övriga brott mot kvinnor och barn. I utbildningen har också ingått att visa filmen *Lilja 4-Ever* som har översatts genom SIDA:s försorg.

6.5 Barentsrådet

BEAC – The Barents Euro-Arctic Council är ett forum för regeringssamarbete sedan 1993, mellan framför allt Ryssland, Norge, Finland och Sverige. Samarbetet gäller en rad områden, bl.a. brottsbekämpning. I januari 2003 bestämdes på ett toppmöte att länderna gemensamt ska stärka det regionala samarbetet mellan rättsvårdande myndigheter i syfte att stoppa människohandeln i Barentsregionen. En aktionsgrupp har sedan dess arbetat på central nivå för att ta fram en handlingsplan, vilken syftar till att stärka de regionala myndigheternas samarbete i kampen mot människohandeln. I Sverige är det polismyndigheterna i Västerbottens och Norrbottens län som kommer att involveras i arbetet.

I samband med Barentsrådets tioårs-jubileum hölls ett statsministermöte i Kirkenes, i Norge, den 10–11 januari 2003. Där antog ministrarna från Sverige, Norge, Finland och Ryssland en deklaration där man åtog sig att vidta gemensamma ansträngningar för att stoppa människohandeln i Barentsregionen. Åtagandet har lett till att en aktionsgrupp mot människohandel har inrättats för att underlätta samarbetet över gränserna och mellan olika sektorer i regionen. Representanter från Rikskriminalpolisen deltar i detta arbete.

Sverige är för närvarande ordförande i gruppen och ett möte hölls på departementsnivå i Stockholm den 9–10 september 2003. Representanter från Sverige, Finland, Norge och Ryssland deltog i mötet. Arbetet skall inledningsvis inriktas på samarbete mellan de brottsbekämpande myndigheterna. Alla deltagarna var överens om att fortsätta arbetet genom att utifrån nationella lägesrapporter presentera en handlingsplan för att stoppa människohandeln i denna region. Nästa möte planeras äga rum i Tromsø i februari 2004.

6.6 Nordisk-baltisk aktionsgrupp

Vid det nordisk-baltiska utrikesministermötet i Tallinn den 26 augusti 2002 fattades, på initiativ av Sveriges dåvarande utrikesminister Anna Lindh, beslut om att tillsätta en gemensam nordisk-baltisk aktionsgrupp mot människohandel. Tanken är att gruppen ska utgöra en paraplyfunktion för arbetet mot människohandel i den nordisk-baltiska kretsen samt stärka den politiska hanteringen av frågan i länderna och verka för att den högsta politiska prioriteringen av frågan upprätthålls. Representer från Rikskriminalpolisen ingår i den interdepartementala arbetsgrupp som tillsammans med utrikesdepartementet följer och stödjer denna aktionsgrupp.

Ett första möte med aktionsgruppen hölls på utrikesdepartementet den 27 november 2003 under ledning av statssekreterare Annika Söder. Aktionsgruppen beslutade att i framtiden fokusera på fyra olika områden:

1. Generella aspekter (*upprättande av nationella handlingsplaner, åtgärder för att öka medvetandet om problemet hos allmänheten, information via Internet och i skolor, samt att utse nationella rapportörer/ombudspersoner rörande människohandel*)
2. Nationella åtgärder (*i syfte att motverka efterfrågan på sexuella tjänster, att införa nödvändig lagstiftning på området, att uppmuntra internationellt polis-samarbete, att ge skydd för offer och vittnen, samt att ge tillfälliga uppehållstillstånd till och rehabilitering för offer för människohandel*)
3. Internationella åtgärder (*genomförande av internationella åtaganden*)
4. Uppdatering vid varje möte av aktuella åtgärder som vidtas i deltagarländerna

Beslut fattades om att arbetsgruppen skulle sammanträda tre till fyra gånger per år under de kommande tre åren.

6.7 Svenska Institutet (SI)

I november 2002 fick Svenska institutet i uppdrag av utrikesdepartementet att i samarbete med svenska utlandsmyndigheter och lokala samarbetspartners arrangera och ansvara för visningar av Lukas Moodyssons film *Lilja 4-Ever*. Uppdraget innebar att under år 2003 och 2004 visa filmen och genomföra seminarier/möten i respektive land i syfte att lyfta och belysa frågan om människohandel. Representer från Rikskriminalpolisen och Polismyndigheten i Västra Götaland har deltagit i dessa seminarier tillsammans med företrädare från Näringsdepartementet och Åklagarmyndigheten i Stockholm m fl. Filmen har visats och seminarier har hållits i bland annat Statsduman i Moskva, S:t Petersburg, Warszawa, Prag, Paris, London, Sarajevo och Kaliningrad.

Även regeringen har varit representerad vid flera av seminarierna. I London deltog dåvarande utrikesminister Anna Lindh, i Moskva inledde samordningsminister Pär Nuder och i Prag inledde dåvarande vice statsministern Margareta Winberg.

Målsättningen med seminarierna har varit:

- att lyfta och ur olika aspekter belysa frågan om människohandel och om prostitution,
- att nå vissa målgrupper i samhället som personer i beslutsfattande positioner, journalister och övriga opinionsbildare, experter från förvaltning och enskilda organisationer, representanter för rättsväsendet som domare och åklagare, representanter för polisen m.fl.,
- att göra deltagarna i seminarierna medvetna om vad människohandel innebär,
- att starta en debatt om människohandel,

Seminarierna har väckt uppmärksamhet och refererats i respektive länders både lokala och rikstäckande medier. I vissa länder har det även förekommit att radio och TV har spelat in seminarierna. Därtill har också svenska medier uppmärksammat seminarierna.

Många av seminariedeltagare har önskat låna en kopia av *Lilja 4-Ever* för att använda den i informations- eller undervisningssyfte, åter andra är intresserade av kontakter och vidare samarbete. Exempelvis hade seminariet i Sarajevo som följde att EUPM (European Union Police Mission) under hösten använt *Lilja 4-Ever* i sitt arbete med attitydförändringar inom poliskåren. I Tjeckien avser man att använda *Lilja 4-Ever* i undervisningssyfte både vid polisakademierna och i inrikesministeriet. I St. Petersburg använder man som en följd av seminariet *Lilja 4-Ever* för information vid olika utbildningsinstitutioner. I Kaliningrad har hittills tre kommuner anmält sitt intresse för att använda *Lilja 4-Ever* vid seminarier för anställda i kommunen såsom rektorer, läkare, sjuksköterskor, socialarbetare, milis m.fl. Polisakademin i Spanien har också anmält att de vill använda filmen i sin polisutbildning.

Kombinationen av filmen *Lilja 4-Ever* och kunniga svenska experter som ger bakgrund och analys kring begreppen människohandel och prostitution har visat sig vara ett kraftfullt verktyg för att nå opinionsbildare och allmänheten och för att väcka viljan att agera mot prostitution och människohandel.

6.8 Övrigt internationellt polissamarbete

Det internationella polissamarbetet fortsätter att utvecklas och då särskilt inom ramen för Östersjösamarbetet. Idag tas flera initiativ till operativt samarbete i människohandelsärenden från framför allt de baltiska staterna vilket är mycket positivt. Frågan prioriteras allt högre i dessa länder och enligt uppgift från IOM blir ca 2 000 människor från Baltikum offer för internationell människohandel i andra länder varje år.

Den 1 november 2003 bildades en ny enhet hos Tallinnpolisen som ska bekämpa människohandel och prostitution. Totalt finns ca 100 bordeller i Tallinn och redan den första månaden stängde Polisen fyra av de tio största bordellerna i samarbete med bl.a. den estniska skattemyndigheten. Flera av de estniska kvinnor som ut-

nyttjats i prostitution i Sverige har antingen sålts eller hyrts ut från någon av Tallins största bordeller.

Enligt den lettiska statspolisens uppgifter värvar människohandlare ca 100 lettiska kvinnor för prostitutionsändamål utomlands varje månad. Antalet brottmål som rör människohandel för sexuella ändamål utomlands ökar kraftigt varje år. Under år 2000 registrerades bara ett sådant brottmål rörande fem brottstillfällen. Under januari–augusti 2003 hade tio brottmål inletts rörande 74 brottstillfällen, varav 71 tillfällen är uppklarade.

I Litauen finns numera ett vittnesskyddsprogram som är tillgängligt både för offer för människohandel i och utanför Litauen. Således är det möjligt att ge stöd och skydd till de offer för människohandel som påträffas i Sverige när de ska återvända till hemlandet.

Det operativa samarbetet under 2003 har belyst angelägenheten av att svenska brottsbekämpande myndigheter kan använda sig av arbetsmetoder som är jämförbara med andra länders och som är försättningar för att det internationella samarbetet fungerar optimalt. Behoven härvidlag har utretts av ”Beredningen för Rättsväsendets utveckling”.⁷ Det handlar bl.a. om att underlätta infiltrering i brottsliga organisationer och att förse agenter, poliser eller andra, med fingerade identitetsuppgifter s.k. skyddsidentitet

7 Brottutvecklingen

7.1 Brottutveckling

Informationsinflödet till Rikskriminalpolisen har under 2003 fortsatt att öka när det gäller tips och information rörande människohandel för sexuella ändamål eller brott som kan härledas därtill. Inflödet är störst från polismyndigheterna och där särskilt gränskontrollen, PTN⁸-sambandsmännen och från Migrationsverket. Information som kommer in till Rikskriminalpolisen tyder på att människohandel för sexuella ändamål inte bara är ett storstadsfenomen utan några mindre orter har också drabbats av denna brottslighet. Informationerna rör i första hand kvinnor från Estland, Litauen, Ryssland och Polen. Värt att notera är också att i ett flertal fall har misstänkt människohandel för sexuella ändamål kommit till polisens kännedom genom att allmänheten har lämnat mycket bra tips, eller genom att de själva tagit hand om kvinnor som påträffats ute på gatan och som sett ut att behöva hjälp. Allmänhetens iakttagelser och vittnesmål har varit mycket viktiga då de har kunnat stödja offrens berättelser.

Att antalet underrättelseuppslag rörande människohandel ökar stadigt behöver inte betyda att brotten ökar i antal utan kan bero på att Polisen och andra ser den här brottsligheten och förstår den på ett annat sätt än tidigare. De brott som uppdragas

⁷ SOU 2001:59, SOU 2001:93, SOU 2002:44, SOU 2002:45, SOU 2003:74.

⁸ Polis-och tullsamarbete mellan de Nordiska länderna.

beror till stor del på hur mycket resurser polismyndigheter har lagt ner på den här typen av brottslighet. Rikskriminalpolisen gör bedömningen att mellan 400–600 kvinnor kan ha förts till Sverige för att utnyttjas i prostitution under år 2003. Detta behöver inte betyda en faktisk ökning av antalet kvinnor som är offer för människohandel i Sverige. Det kan vara så att Rikskriminalens bedömning av antalet offer för människohandel har legat för lågt under föregående år. Under år 2003 arbetade Polismyndigheterna i Västra Götalands län och Stockholms län kontinuerligt mot människohandeln. Polisen fick därigenom mer information om vad som förekommer och kan ha förekommit. Till detta kan läggas att tre av de koppleriärenden som uppdagades under 2003 omfattade ett 30-tal kvinnor per ärende vilket är att anse som många enligt svenska erfarenheter.

De förundersökningar och domar som nämns i denna rapport rör kvinnor som förts till Sverige för att utnyttjas i prostitution och de brott som begåtts mot dem har i de flesta fall bedömts som koppleri/grovt koppleri. Även om människohandel inte kan bevisas så har dessa brott karaktären av att vara människohandelsliknande och dessa ärenden kommer därför även i fortsättningen att redovisas i rapporteringen till regeringen. Erfarenheten visar att det är svårt att skaffa fram bevisning om människohandel för sexuella ändamål, varför människohandlare troligtvis även i fortsättningen kommer att åtalas och dömas för det lägre brottet koppleri/grovt koppleri om inte lagstiftningen ändras.

Under 2003 har flera förundersökningar rörande människohandel och människohandelsliknande brott bedrivits vid polismyndigheterna i landet. Under året har elva personer dömts för denna typ av brottslighet. De brottsliga nätverk som uppdagas är, som tidigare nämnts, i regel ganska små. De består av både män och kvinnor av olika etniska ursprung. Flera av de inblandade kvinnorna har tidigare utnyttjats i prostitution innan de fått rollen som hallickar. Människohandel är en form av kedjebrottslighet där en rad personer har olika funktioner både i och utanför landets gränser. För att beivra denna verksamhet krävs det att polis och åklagare samlar in bevis både i Sverige och utomlands i samarbete med polis- och åklagarmyndigheter i dessa länder.

Försäljningen av sexuella tjänster sker till stor del via Internet i Sverige liksom i andra länder. Det är ett resultat av den teknologiska utvecklingen och prostitutionens användning av de senaste teknologiska hjälpmedlen för att sprida sin verksamhet. Förutsättningen för att hallickar och människohandlare ska kunna göra stora vinster på sin verksamhet är att de etablerar kontakt med tillräckligt många köpare. Om sexköpare kan hitta de kvinnor som säljs via Internet så kan Polisen naturligtvis också göra det. Underrättelseinformation och information från förundersökningar pekar på att Internet har en allt större betydelse när det gäller att rekrytera sexköpare till de utländska kvinnor som förs till Sverige för att säljas i prostitution. Kvinnorna bjuds ut via hemsidor på Internet och kontakt sker ofta genom en anonym e-postadress eller ett mobiltelefonnummer som har kontantkort och inte kan spåras. På Internet finns även sexkontaktsidor där människor i allmänhet söker en sexpartner per annons. Klart är att kvinnor i prostitution, och troligtvis deras hallickar, söker sexköpare via dessa sexkontaktsidor men det är

mera oklart hur stor betydelse dessa sidor har för att rekrytera sexköpare till de utländska kvinnor som tas till Sverige i prostitutionssyfte.

Polisen måste få bättre utbildning och kunskaper för att kunna följa och ingripa mot prostitutionen på Internet. Detta är också nödvändigt för att Polisen ska kunna få en bättre bild av i vilken utsträckning utländska kvinnor säljs på Internet och därmed komma åt dem som utnyttjar Internet i brottsliga syften.

Kopplingar mellan organiserad verksamhet som utövar människohandel för sexuella ändamål och narkotikasmuggling har gjorts även under 2003 och som redovisas bl.a. genom referat av förundersökningar och domar i denna rapport. Information finns om att kvinnor görs narkotikaberoende för att lättare kunna hanteras av hallickar, människohandlare och sexköpare. I ett ärende berättade en 17-årig flicka att hon bjöds på sprit och kokain av en människohandlare för att det skulle gå "lättare" för henne att prostituera sig. Liknande information har framkommit vid telefonavlyssning i ett annat ärende. Underrättelseuppslag finns om att kvinnor som transporteras till Sverige i prostitutionssyfte också utnyttjas som bärare av narkotika under båtresan hit.

Obekräftad information antyder att det i Sverige kan förekomma att utländska ligor riktar in sig på att råna sexköpare. Det går i så fall gå till så att en sexköpare luras till en lägenhet i tron att denne ska köpa sexuella tjänster. I lägenheten rånas sexköparen på pengar och kreditkort. Det är oklart om dessa ligor över huvud taget har några kvinnor till försäljning eller om de endast sysslar med att råna sexköpare.

7.2 Modus Operandi

Det vanligaste tillvägagångssättet för människohandlare för sexuella ändamål är fortfarande att föra kvinnorna till Sverige är med bil eller färja. Kvinnorna reser/skickas antingen ensamma med färja till Sverige eller tillsammans med någon transportör. Vid inresan får de själva visa upp sina passhandlingar och en summa pengar som hallick/människohandlaren försett dem med. Pengarna, och ibland också passhandling, tas ifrån kvinnorna efter inresan.

Polisens spaningar har bl.a. visat att en hallick/människohandlare förde två kvinnor till ett Internetcafé direkt efter ankomsten med färja till Stockholm. Där har bilder på kvinnorna lagts upp på en känd hemsida där sexköpare erbjuds köpa sexuella tjänster.

Annan polisiär spaning har visat att hallickar/människohandlare åker runt med kvinnor i bilar och bjuder ut dem genom att sexköpare får peka ut den kvinna de vill köpa. Kvinnan förs därefter till en plats som sexköpare och hallick/människohandlare kommit överens om och där utnyttjas kvinnan sexuellt.

Av spaning framgår att gärningsmännen i många fall har en stor omsättning på kvinnor som utnyttjas i prostitution.

7.3 Inrapportering från länskontaktpersoner

De länskontaktpersoner som har i uppdrag att rapportera in information om människohandel för sexuella ändamål till Rikskriminalpolisen är ofta även utredare vid polismyndigheterna. Genom ”Den nya kriminalunderrättelsetjänsten”⁹ har sex samordningsområden för KUT inrättats i landet. Dessa kommer att vara betydelsefulla vid den fortsatta kontakten mellan Rikskriminalpolisen och de lokala myndigheterna, även när det gäller människohandel. Det är Rikskriminalpolisens förhoppning att informationsflödet skall bli mer aktivt.

I november 2003 distribuerade Rikskriminalpolisen en enkät till länskontaktpersonerna för att få en samlad bild av situationen i länen avseende prostitution och människohandel. En av frågorna rörde huruvida de olika myndigheterna hade någon strategi när det gällde att bekämpa människohandeln och i så fall hur den såg ut. Av svaren framkom att en av polismyndigheterna har en fast grupp sedan februari 2001 som enbart ägnar sig åt människohandel och prostitution. Utöver det operativa arbetet så informerar gruppen även poliser ute på fältet om problematiken. Denna information ges i form av seminarier och genom en utbildningsvideo som gruppen själv arbetat fram. Vid en annan myndighet har Polisen arbetat framgångsrikt mot människohandel i form av olika projekt. Det kan vara mycket effektivt att arbeta i form av projekt. Det är dock viktigt att kunskap inte förloras när ett projekt avslutas samt att det finns en naturlig mottagare för dessa ärenden under den tid som inte något projekt bedrivs. Övriga myndigheter som utrett ärenden rörande människohandel eller koppleri/grovt koppleri har gjort det sedan Polisen gjorts uppmärksam av utomstående på att detta brott kan ha begåtts, eller då Polisen av en tillfällighet stött på ett troligt offer för människohandel för sexuella ändamål. De myndigheter som ännu inte kommit i kontakt med denna typ av brottslighet har oftast angett att dessa brottsoffer kommer att bemötas enligt myndighetens rutiner avseende mäns våld mot kvinnor och barn.

I budgetpropositionen för år 2004 har regeringen anvisat tio miljoner kronor årligen i tre år under perioden 2004–2006 för att bekämpa människohandel. Enligt Rikspolisstyrelsens planeringsförutsättningar¹⁰ för 2004–2006, ska dessa medel utnyttjas direkt i den operativa verksamheten mot människohandel för sexuella ändamål (BrB 4:1 a §). Medlen ställs till Rikskriminalpolisens förfogande för att genom det Operativa Rådet¹¹ initiera och stödja aktionsgruppsverksamhet i landet. Enligt planeringsförutsättningarna ska Rikskriminalpolisen också utveckla handläggarstödet för bekämpningen av människohandeln vid polismyndigheterna och

⁹ RKP KUT/A 499-388/03.

¹⁰ Planeringsförutsättningarna innehåller Rikspolisstyrelsens precisering och utveckling av de mål och riktlinjer som regeringen lägger fast för polisverksamheten.

¹¹ Operativa rådet ska bl.a. initiera aktionsgruppsverksamhet inom Polisen för att bekämpa grov och organiserad brottslighet. Rådet består av företrädare från RKP, SÄPO och ett antal polismyndigheter, däribland de tre storstadsmyndigheterna. Riksåklagaren har en observatör i rådet.

sammanställa erfarenheter från aktionsgruppsverksamheten. Bekämpningen av människohandeln ska följas upp kvartalsvis samt enligt regeringens uppdrag redovisas till Rikspolisstyrelsen. Antalet inledda operativa projekt och inriktningen av dessa, antalet anmälda brott samt antalet inledda förundersökningar och resultaten av dessa ska också redovisas kvartalsvis.

8 Analys

8.1 Handläggning av människohandelsärenden på lokal nivå

Det har under 2003 visat sig att det kan råda stor skillnad mellan det politiska engagemanget och ambitionerna att ge stöd till offer för människohandel, samt möjligheterna att lösa problem på lokal nivå. Svårigheterna uppstår i konkreta ärenden. Behovet av en lämplig lösning på var offer för människohandel ska bo under utredningstiden, liksom annat stöd i form av kontakter med kurator och sysselsättning, t ex undervisning i svenska, gör sig alltid gällande, och förefaller alltid vara lika svårt att tillgodose. Enligt Socialtjänstlagen har kommunerna huvudansvaret för att ge bistånd och stödja offren enligt 2 kap. 2 § Socialtjänstlagen (SFS 1980:620).

Människohandelsärenden är fortfarande sällsynta, och därför saknas det ofta erfarenhet och beredskap för hur de ska handläggas både inom polisen och socialtjänsten. Även om det ofta finns strategier som ska underlätta att särskild hänsyn tas då kvinnor och barn far illa i samhället, så kan de vara svåra att relatera till denna typ av ärenden. Socialtjänstförvaltningens syn på hur man bäst tar hand om offer för människohandel varierar mellan olika kommuner. Det är av stor vikt för polisutredningen och åtalet, likaså för målsägandens egen säkerhet, att målsäganden kan vistas i landet under tiden fram till rättegång och under själva rättegången. Det har dessutom visat sig i flera fall att offer för människohandel har lämnat sin redogörelse till Polisen när brottet uppdagats, och sedan rest tillbaka till sitt hemland i väntan på rättegången. Väl hemma har kvinnan blivit hotad och av människohandlarna förmåtts kontakta svenska myndigheter för att ändra sin berättelse eller dra tillbaka den.

I ett fall, i en Stockholmskommun, har Socialtjänstförvaltningen tagit på sig ansvaret för en kvinnas uppehälle i Sverige under tiden fram till rättegång. Socialjouren i Göteborg har tillsammans med Prostitutionsgruppen i Göteborg och Polismyndigheten i Västra Götaland tagit fram förslag till en modell som ska användas då offer för människohandel upptäcks i Göteborg. Modellen är utarbetad mot bakgrund av att man ser allvarligt på dessa kvinnors utsatta situation. Dessutom har man velat verka i samma anda som lagförslaget om uppehållstillstånd och stöd för offer för människohandel, som ännu inte trätt i kraft (se närmare under 4.3). I samarbetet ingår även Migrationsverket. Erfarenheterna av ärendet, som ansågs positiva, har lett till att man nu har för avsikt att skapa permanenta rutiner för hur handläggningen ska ske.

I två andra fall har Socialtjänstförvaltningen, i två olika Stockholmskommuner, ansett att det saknas lagstöd för att bevilja andra åtgärder än att bekosta kvinnornas hemresor. I dessa fall har Polisen stått för kostnaderna för flickans uppehälle, vilket även skett vid ett flertal tillfällen tidigare. Därefter har Socialtjänstförvaltningen i den ena kommunen ändrat uppfattning och tagit på sig ansvaret för hyra och omsorg enligt socialtjänstens normer. Socialtjänstförvaltningen och Polisen har även diskuterat problematiken kring fall då skyddsbehovet av offret är stort. I de fallen kommer Socialtjänstförvaltningen att göra utbetalningarna för uppehållet till polismyndigheten, som sedan handlägger betalningen av de utgifter som behöver göras. Detta för att minimera antalet personer som har kännedom om offrets vistelseort och övriga omständigheter.

Det är inte ovanligt att det föreligger en viss hotbild mot de offer för människohandel som deltar i polisutredning och vittnar mot gärningsmännen. Hotbilden kan från början vara låg, och okänd för offret, för att efterhand öka och bli mer påtaglig och kulminera efter rättegången.

Det är synnerligen viktigt att kunna lösa problem som kan uppstå kring offrets säkerhet. En sådan situation ställer höga krav på polisens kunskaper kring säkerhet- och skyddsåtgärder. I vissa fall då hotbilden är särskilt hög och andra säkerhetsåtgärder inte är tillräckliga skulle det i en framtid kunna bli aktuellt att offret ingår i ett personsäkerhetsprogram. Personsäkerhetsutredningen har nyligen överlämnat slutbetänkandet: "Ett nationellt program om personsäkerhet" – SOU 2004: 1. I personsäkerhetsprogrammet föreslås bland annat en nationell organisation, åtgärdsmodeller, lagförslagsändringar, myndighetssamverkan m.m. allt för att underlätta och förbättra säkerheten kring först och främst allvarligt hotade personer.

Situationer med hög hotbild aktualiserar även frågor kring offrens återvändande till hemlandet efter rättsprocessens slut. Det bör finnas utrymme att av särskilda skäl bevilja offer för människohandel permanent uppehållstillstånd i Sverige på humanitära skäl. De kan naturligtvis redan idag söka ett permanent uppehållstillstånd av humanitära skäl men kraven för att beviljas ett sådant tillstånd är så högt ställda att de troligtvis inte kommer att få det. Det framstår som inkonsekvent att skapa en trygghet och säker tillvaro under rättsprocessen, för att efter dess avslutande avbryta alla säkerhetsåtgärder och skicka hem offret till en osäker framtid. Det är särskilt viktigt att beakta omständigheterna kring återvändandet i ärenden som rör minderåriga. Dessa frågor har flera gånger uppmärksammats i det internationella polissamarbetet.

Det är även viktigt att kunna erbjuda sysselsättning under vistelsen i Sverige. Utredningstiden och rättegången är ofta mycket påfrestande och den sociala situationen kan underlättas om offret kan ges möjlighet att ha kontakt med frivilligorganisationer, delta i någon form av kursverksamhet eller ha rätt att arbeta.

8.2 Arbetsmetoder

I flera östeuropeiska länder är det tillåtet med t.ex. brottsprovokation, andra former av avlyssning än telefonavlyssning och användande av skyddsidentitet. Skyddsidentitet innebär att en polis eller annan personal som medverkar i det operativa arbetet tillåts uppträda under fingerad identitet. Med nämnda arbetsmetoder ökar möjligheterna att stoppa människohandeln redan innan offren förs utomlands. I takt med att Polisen i offrens hemländer prioriterar människohandeln kommer förövarna att kunna stoppas redan på rekryteringsstadiet.

I Sverige får Polisen inte provocera fram eller på annat sätt förmå någon att inleda en brottslig aktivitet som denne inte annars skulle ha begått, s.k. brottsprovokation. Polisen får inte heller begå en brottslig handling för att kunna efterforska brott. Polisen får däremot följa den brottsliga aktivitet som pågår och kan skjuta upp eventuella ingripanden. Resultatet av det sistnämnda blir ibland att Polisen får ägna sig åt flera månaders spaning för att få fast enstaka hallickar/människohandlare.

Fysisk spaning är något av det mest kostsamma som Polisen kan ägna sig åt och är en orsak till att dessa ärenden är så resurskrävande. Dessutom har Polisen vid flera tillfällen fått kritik för att kvinnor utnyttjas i prostitution under långa perioder samtidigt som Polisen spanar för att säkra bevisning. Detta skulle kunna undvikas om Polisen kunde använda sig av vissa särskilda spaningsmetoder. Sexuell exploateringen av kvinnor skulle kunna avbrytas på ett tidigare stadium och kvinnornas vittnesmål skulle inte behöva vara så centrala för bevisningen. Om poliser kunde vittna om den brottsliga verksamheten skulle detta lätta på den tunga bördan som det är för kvinnorna att vittna mot sina människohandlare/hallickar. Härigenom skulle också riskerna för vedergällning mot kvinnorna minska.

Beredningen för rättsväsendets utveckling, BRU, har behandlat frågor av detta slag och lämnade i augusti 2003 sitt femte delbetänkande "Ökad effektivitet och rättssäkerhet i brottsbekämpningen" (SOU 2003:74). Även för kampen mot människohandel har således dessa förslag stor betydelse. Rikspolisstyrelsen har yttrat sig över förslagen och styrelsens syn framgår av de yttranden som nämns på sidan fem i denna rapport.

8.3 Effekter av människohandelslagen och sexköpslagen

BrB 4 kap. 1 a §, människohandel för sexuella ändamål, bör ses över. Kravet på användandet av otillbörliga medel av samtliga slag bör tas bort. Särskilt problematiska är de s.k. "andra otillbörliga medlen" som gör att fokus flyttas från den misstänktes vidtagna åtgärder och över till offrets situation och handlande. Bevisning för offrets utsatthet och sårbarhet står ofta att finna i hemlandet eller i vart fall utanför Sveriges gränser. Detsamma gäller bevis att offret inte hade något annat verkligt eller godtagbart alternativ än att underkasta sig gärningsmannens vilja. Möjligheten till fällande dom försvåras när domstolen kräver att åklagaren ska bevisa att någon till offret närstående person kunnat bistå denne för sin försörjning. Fokus flyttas ännu längre från den misstänktes vidtagna åtgärder till en

utredning av de ekonomiska förhållandena hos offrets närstående i hemlandet/utlandet. Om kraven på användandet av otillbörliga medel togs bort skulle den höga tröskel kunna sänkas, som har gjort att människohandelsbrott inte kunnat bevisas utan istället har lett till domar för koppleri/grovt koppleri. Fokus i utredningarna skall vara på människohandlaren's ändamål med handeln, d.v.s. prostitution och exploatering av offren.

Rikskriminalpolisen anser att sexköpslagen fortsätter att fungera som en barriär mot att människohandlare etablerar sig i Sverige. De söker sig hellre till andra och mera attraktiva och vinstgivande marknader såsom Norge eller Danmark.¹² I några förhör med kvinnor under året, och vid hemlig telefonavlyssning har det framkommit att människohandlare och hallickar haft problem att hitta sexköpare åt kvinnorna. Efterfrågan på kvinnornas tjänster har varit mindre och förtjänsterna lägre än vad förövarna räknat med i dessa fall.

9 Förslag till åtgärder

9.1 Kriminalunderrättelsearbetet i polismyndigheterna och vid Rikskriminalpolisen

Det finns fortfarande ett behov av att utveckla kontakterna och rutinerna inom polisens underrättelsetjänst. Den nyligen beslutade ”Den nya kriminalunderrättelsetjänsten” förväntas tillgodose det behovet. Underrättelseinformation är färskvara och måste distribueras till rätt mottagare så snart den erhållits. Det är viktigt att det finns kontaktpersoner hos samtliga polismyndigheters underrättelseavdelningar, och att dessa får in underrättelseuppslag och information om vad som sker på lokal nivå. Denna information ska även på regelbunden basis skickas till Rikskriminalpolisens underrättelsetjänst. Även vid Rikskriminalpolisen behöver bearbetningskompetensen utvecklas. Rikskriminalpolisen har en nationell överblick över situationen, vilket är en stor fördel för ett effektivt arbete, och gör det möjligt att stödja och samordna den lokala verksamheten.

Antalet förfrågningar från polismyndigheterna till Rikskriminalpolisen om hur människohandelsbrott ska uppdagas och utredas ökar stadigt. Erfarenheter som gjorts vid olika utredningar under året visar på ett stort önskemål om mer kunskap om hanteringen av dessa ärenden. Det förekommer ibland att människohandelsärenden enbart hanteras som utlänningsärenden i initialskedet vilket kan få förödande konsekvenser för den fortsatta utredningen och rättsprocessen. Beslut om avvisning verkställs som regel omedelbart. Eventuella brott såsom människohandel eller koppleri måste utredas först och därefter kan ställning tas till huruvida en person ska avvisas eller inte. Vid Rikskriminalpolisen pågår ett arbete, tillsammans med polismyndigheterna, att utveckla ett handläggarstöd för bekämpningen av människohandeln vid polismyndigheterna.

¹² Se Rikskriminalens femte lägesrapport om handel med kvinnor, avsnitt 6.4.3 ”Sexköpslagens påverkan på människohandeln” s. 34.

Försäljning av sexuella tjänster sker till stor del via Internet i Sverige liksom i andra länder. Det är ett resultat av den teknologiska utvecklingen och prostitutionens användning av de senaste teknologiska hjälpmedlen för att sprida sin verksamhet. Om sexköpare kan hitta de kvinnor som säljs via Internet så kan Polisen naturligtvis också göra det. Poliser bör skaffa sig ökade kunskaper och resurser för att följa prostitutionen på Internet.

Kravet i människohandelslagstiftningen på användandet av otillbörliga medel för genomförandet av handeln bör tas bort. Om detta inte sker kommer ytterst få fall av människohandel för sexuella ändamål att kunna bevisas och kommer därför att bedömas som koppleri/grovt koppleri istället vilket innebär betydligt kortare strafftider. Utredningar och lagföringar bör inriktas på huvudmännen bakom handeln och inte på offren för deras handlingar eller offrens levnadssituation. I konsekvens härmed bör offrets "samtycke" till det åsyftade utnyttjandet sakna betydelse såsom föreslås i "Ett heltäckande straffansvar för människohandel" Ds 2003:45.

Det finns ett behov av konkreta och samordnade insatser för att stödja offer för människohandel. Behovet av en lämplig lösning på var offer för människohandel skall leva och bo under utredningstiden, liksom annat stöd i form av sysselsättning eller i kontakter med vården, gör sig alltid gällande. Detta sociala stöd är alltid lika svårt att tillgodose och löses för det mesta från gång till gång och ibland tack vare personliga kontakter mellan poliser och socialarbetare. I de flesta kommuner saknas modeller för hur offer för människohandel ska tas hand om på bästa sätt. Handlingsplaner för detta omhändertagande skulle kunna upprättas mellan Socialtjänsten och Polismyndigheterna för att underlätta lösningen på problemen på lokal nivå. Personssäkerhetsutredningen har nyligen överlämnat slutbetänkandet: "Ett nationellt program om personssäkerhet" – SOU 2004: 1. I personssäkerhetsprogrammet föreslås bland annat en nationell organisation, åtgärdsmodeller, lagförslagsändringar, myndighetssamverkan m.m. allt för att underlätta och förbättra säkerheten kring först och främst allvarligt hotade personer.

Det är angeläget att svenska brottsbekämpande myndigheter kan använda sig av arbetsmetoder som är jämförbara med andra länders och som förutsätts i det internationella samarbetet. Beredningen för rättsväsendets utveckling, BRU, överlämnade i augusti 2003 sitt femte delbetänkande (Ökad effektivitet och rättssäkerhet i brottsbekämpningen, SOU 2003:74) till regeringen. Beredningen föreslår bl.a. en reglering av polisens möjlighet att provocera fram bevisning om brott samt att använda skyddsidentiteter. Det är angelägna förslag också för kampen mot människohandel. Rikspolisstyrelsen har yttrat sig över förslagen och styrelsens syn framgår av de yttranden som nämns på sidan fem i denna rapport.

För att Polisen ska bli ännu bättre på att uppdaga och utreda människohandelsbrott, bör poliser utbildas i dessa frågor redan under grundutbildningen vid Polishögskolan.

Bilaga 1**Domstolsavgörande av mål med anknytning till människohandel****Dom i Solna Tingsrätt den 19 juni 2003, mål nr. B 1227-03**

Polisen hade redan under 2001 haft en 50-årig kvinna av ryskt ursprung under bevakning. Kvinnan hade flera lägenheter i Stockholmsområdet där unga kvinnor, företrädesvis från Ryssland, utnyttjades i prostitution. Kvinnan körde även runt med de unga ryska kvinnorna i bil till olika platser där de utnyttjades sexuellt av sexköpare. Av telefonavlyssning framkom att kvinnan också dirigerade de unga kvinnorna till olika sexköpare, och att hon instruerade dem hur de skulle uppföra sig. För att utnyttja kvinnorna sexuellt fick sexköparna betala mellan 500 och 1 000 kr och av betalningen fick kvinnorna hälften och kvinnan tog resten. Fram till i mars 2003 hade fem unga kvinnor från Ryssland av och till varit i Sverige och bott antingen i någon av kvinnans lägenhet eller på Solna vandrarhem. Kontakterna hade knutits på olika sätt: någon hade i Ryssland fått kvinnans telefonnummer och avtalat om att komma till Sverige. En annan flicka hörde kvinnan tala ryska i en mobiltelefon i tunnelbanan, och på detta sätt etablerades kontakten. Kvinnan hade främjat prostitutionsverksamheten bl. a. genom att köra de unga kvinnorna till sexköpare. Flera kvinnor har uppgivit att kvinnan behandlat dem väl.

Kvinnan uppgav även att hon själv sålt sexuella tjänster i Stockholm. Hon tillfrågades om de samtal som avlyssnats av Polisen men hade alternativa förklaringar till hur polis och åklagare tolkat samtalen. Hon hade även skickat stora summor pengar till Ryssland för att hon stod i skuld till personer i där.

Kvinnan erkände att hon gjort sig skyldig till koppleri genom att ombesörja mottagande av de unga kvinnorna, ordnat bostad åt dem, skaffat sexköpare och ordnat med olika transporter. Hon förnekade att hon skulle ha rekryterat kvinnor från Ryssland för att dessa skulle prostitueras, att hon tillhandahållit lokaler för detta ändamål, samt att hon erhållit ersättning utöver sina utlägg. Att kvinnan själv skulle ha prostituerat sig motsägs av polisens spaningsrapporter och avlyssnade telefonsamtal. Det ansågs även utrett att kvinnan på ett otillbörligt sätt ekonomiskt utnyttjat att kvinnorna prostituerades, samt att hon hade tillhandahållit lokal för prostitutionsverksamheten. Tingsrätten fann det styrkt, bland annat genom polisens stora underlag av spaningsrapporter, att kvinnan har främjat och på ett otillbörligt sätt ekonomiskt utnyttjat att tolv olika kvinnor hade prostituerats på minst tre olika ställen i Stockholmstrakten. Fem av kvinnorna identifierades. Det ansågs vara styrkt att den brottsliga verksamheten pågått i vart fall under tiden februari-april 2001, augusti-november 2001, samt februari till 10 juni 2002.

Samtidigt åtalades tre män för brott mot lagen om förbud av köp av sexuella tjänster. Två av männen erkände gärningen. Männen dömdes till 50 respektive 75 dagsböter.

Kvinnan frigavs ur häkte den 22 augusti 2002. I mars 2003 inkom uppgifter om att det fanns en bordell på Södermalm i Stockholm. Kvinnans bil iaktogs vid adressen. Polisen iakttog även flera utländska flickor som var kända sedan år 2002 i samband med kvinnan.

Kvinnan greps i april 2003. Även i detta fall visade utredningen att kvinnan hade ägnat sig åt koppleriverksamhet mot fyra kvinnor under perioden mars 2003 till den 22 april 2003. Kvinnan hade ett etablerat kontaktnät för sin verksamhet. Av vad som anfördes framgick att verksamheten hade varit välordnad och bedrivits under en relativt lång tid, i större omfattning, samt lett till stor ekonomisk vinning. Brotten ansågs därför som grova. Kvinnan ansågs dock inte ha behandlat kvinnorna på ett hänsynslöst sätt. Det var däremot försvårande att hon utnyttjat personer från ett land där levnadsförhållandena är svåra, samt att hon upptagit sin brottsliga verksamhet efter att under två månader sommaren 2002 varit häktad på sannolika skäl misstänkt för grovt koppleri.

Kvinnan dömdes för grovt koppleri och olovlig körning till fängelse i fyra år. Dessutom förverkades kvinnans ekonomiska utbyte av brotten.

Svea Hovrätt fastställde tingsrättens domslut.

Dom i Göteborgs Tingsrätt 30 juli 2003, mål nr. B 2942-03

Två svenska män, 44 och 42 år gamla, åtalades för att främjat att tre kvinnor, två från Thailand och en från Filippinerna, hade haft tillfälliga sexuella förbindelser mot ersättning. Åtalet gällde grovt koppleri. Den ena mannen erkände gärningen men gjorde gällande att brottet inte skulle bedömas som grovt, och att han inte hade begått det tillsammans med den andre mannen. Han bestred även att han köpt en flygbiljett åt en av kvinnorna, men vidgav att han hade ordnat med en ekonomisk garant för kvinnorna. Mannen hade annonserat för kvinnornas räkning på Internet, givit dem mobiltelefoner samt försett en av kvinnorna med kondomer. Dessutom hade han skjutsat dem till sexköpare. Mannen la beslag på vinsten på 50 000–60 000 kr vardera från två av kvinnorna.

Den andre mannen förnekade gärningen. Han medgav att han hjälpt kvinna 1 att få visum till Sverige och ordnat en flygbiljett för henne, samt att han upplåtit bostad till kvinna 2.

Kvinna 1 berättar att hon kom till Sverige i januari 2002. Efter ett par månader fick hon kontakt med de båda männen och de föreslog henne att hon skulle prostituera sig. Hon ville tjäna pengar för att skicka till sina föräldrar och sin sjuke bror. De båda männen ordnade allt ifrån sexköpare, annonsering, kondomer m.m. Männen sa att hon skulle få sina pengar efter sex månader. De hade kommit överens om att dela 50/50, men hon hade inte fått alla pengar som var överenskommet. Männen skulle skicka pengar till hennes konto i Thailand men så skedde aldrig. Kvinnan kunde åka hem när hon ville men gjorde inte det för hon ville ha sina

pengar. Efter 10 månader åkte hon tillbaka till Thailand. Männen är fortfarande skyldiga henne 72 000 kr. Hon hade inte arbetat som prostituerad i Thailand.

Kontakten med kvinna 2 förmedlades genom kvinna 1. De hade jobbat på samma bar i Thailand. Kvinna 2 behövde pengar till sin sjuke far och därför reste hon till Sverige för att prostitueras. Kvinnan bodde tillsammans med den ena mannen, som skaffade henne sexköpare och försåg henne med kondomer.

Tingsrätten fann, bl.a. genom den ena mannens erkännande, styrkt att han hade gjort sig skyldig till koppleri beträffande kvinna 2 från Thailand. Vad gäller kvinna 3 (från Filippinerna) kunde det inte visas att han påverkat henne att prostituera sig i Sverige. Åtalet mot de båda männen ogillades i denna del.

Den andre mannen hade, enligt tingsrättens bedömning, betalat en flygbiljett och ordnat med resan till Sverige för en kvinna. Denna omständighet, tillsammans med kvinnornas berättelser, penninginsättningar m.m. gör att tingsrätten fann att även denna man har främjat och på ett otillbörligt sätt utnyttjat att dessa två kvinnor haft tillfälliga sexuella förbindelser mot ersättning.

Tingsrätten fann att det ”framträder i målet en bild av två kvinnor som själva önskat att få utöva denna [prostitutions-] verksamhet här.” Villkoren för vilka ersättningar som skulle uttas för kvinnornas tjänster torde även ha skett i samråd.

Trots att kvinnorna lever under så knappa förhållanden i hemlandet att prostitution kan ses som en enda utväg för att försörja sig, och trots att männens utnyttjande därför ses som mycket allvarligt och har ett mycket högt straffvärde, ansåg tingsrätten att brottet skulle bedömas som koppleri av normalgraden och inte ett grovt koppleri. I bedömningen togs även med omständigheterna att kvinnorna sade sig ha blivit väl bemötta av männen, och att de hade tjänat betydande belopp i förhållande till verksamhetens längd, mätt utifrån thailändska förhållanden. Kvinnorna hade dessutom haft möjlighet att resa hem till sina hemländer och innehaft betladare returbiljetter.

Kvinnorna ansågs inte ha blivit utsatta för ett sådant angrepp på sin person, frihet, frid eller ära att det berättigade dem till skadestånd.

Den ena mannen dömdes för koppleri till fängelse i ett år och tio månader. Den andre mannen dömdes för koppleri till fängelse i ett år och sex månader.

Dom i Göteborgs Tingsrätt, 15 oktober 2003, mål nr. B 7477-03

Två personer, en kvinna och en man från Serbien Montenegro, boende i Danmark, hade träffat två polska flickor i Hamburg. Flickorna var 16 och 18 år gamla befann sig i Hamburg på semester. Endast den yngsta flickan hördes i tingsrätten. Kvinnan erbjöd flickorna arbete på en restaurang i Köpenhamn och i det skedet fanns det ingenting tydde på att flickorna skulle utnyttjas i prostitution. Flickorna

kände sig lite tveksamma men antog erbjudandet om arbetet på en restaurang. Kvinnan följde med dem på resan till Köpenhamn där blev det klart att kvinnan ville att flickorna skulle prostituera sig. Kvinnan uppträdde hotfullt och det fanns även en man där (ej den åtalade), som de var rädda för. Kvinnan gjorde upp med sexköpare om priset på kvinnorna, och vilka sexuella tjänster som skulle utföras. Flickorna visste inte hur mycket pengar kvinnan fick för att de hade samlag med sexköpare. Om sexköparna ville ha samlag utan kondom blev priset högre. Flickorna fick narkotika av kvinnan som sade att det skulle gå lättare att prostitueras då. Flickorna hade inte möjligt att rymma, eftersom kvinnan och den hotfulla mannen övervakade dem. Kvinnan hade dessutom tagit hand om deras pass, pengar och mobiltelefoner. Efter ett par dagar i Köpenhamn träffade de en man (den åtalade). Den yngsta flickan tror att han hade till uppgift att köra dem i bil till olika platser. Kvinnan ville att de skulle åka till Sverige och flickorna motsatte sig inte detta. De köptes av sexköpare i Malmö under det att de var narkotikapåverkade. Kvinnan blev ofta arg på flickorna och tvingade dem att stå på gatan. Från Malmö åkte de vidare till Göteborg, där de tvingades till fortsatt prostitution. Personerna greps efter att en privatperson observerat kvinnan och flickorna på ett prostitutionsstråk i Göteborg och då kallat på polis.

Tingrätten fann den yngsta flickans berättelse jämförelsevis allmänt hållen, och inte styrkt att otillbörliga medel hade använts för att förmå flickorna att låta sig transporteras till Danmark. Det krävs inte något användande av otillbörliga medel för att ansvar skall komma ifråga, om offret är under 18 år. Kvinnan hade påverkat flickorna att resa med till Köpenhamn, samt inhyst dem i Danmark, med syfte att utnyttja dem i prostitution. Hon ansågs därmed ha gjort sig skyldig till människohandel för sexuella ändamål beträffande den yngsta flickan. Efter ankomsten till Danmark hade flickorna haft tillfälliga sexuella förbindelser mot ersättning, och denna verksamhet har styrts av kvinnan. Dessa gärningar täcks inte av bestämmelsen om människohandel utan är att bedöma som grovt koppleri.

Vad gäller mannen, ansågs det klarlagt att han främjat att den yngsta flickan har haft tillfälliga sexuella förbindelser mot ersättning, genom att han transporterat henne till olika platser. Gärningen bedömdes som medhjälp till grovt koppleri.

Uppgifterna från den äldre flickan kunde endast ges ett begränsat bevisvärde eftersom de åtalades försvarare inte var närvarande vid polisförhöret för att ställa frågor. Då det inte kunde visas att hon blivit vilseledd, ogillades åtalet avseende gärningar som riktats mot den äldre flickan. Kvinnan hade främjat att flickan har haft tillfälliga sexuella förbindelser mot ersättning, men det kunde inte styrkas att kvinnan handlat hänsynslöst mot henne. I det fallet bedömdes kvinnans gärning som koppleri av normalgraden.

Mannens handlingar bedömdes på samma sätt som för den yngre kvinnan såsom medhjälp till koppleri.

Vad gäller de gärningar som ägde rum i Malmö och Göteborg, fann tingsrätten att de inte täckes av bestämmelsen om människohandel utan var att bedöma som

grovt koppleri. Kvinnan hade dessutom överlåtit narkotikaklassade tabletter samt kokain till den yngsta flickan, och döms därför även för narkotikabrott av normalgraden.

Mannen hade en central roll vid genomförande av brottet genom att han transporterat flickan såväl i Malmö som i Göteborg till olika gator där prostitutionen ägt rum. Han har också bevakat flickan på gatan. Han dömdes därför för människohandel för sexuella ändamål.

Den yngsta flickan tillerkändes ett skadestånd om 150 000 kr.

Kvinnan dömdes för människohandel för sexuella ändamål, grovt koppleri, koppleri och narkotikabrott, till fängelse i fyra år samt livstids utvisning.

Mannen dömdes för människohandel för sexuella ändamål, samt medhjälp till koppleri till fängelse i två år och tre månader samt livstids utvisning.

Endast mannen överklagade till Hovrätten. I Hovrättens dom B 4388-03, meddelad den 18 december 2003, skärptes straffet med tre månader till två år och sex månader.

Dom i Göteborgs Tingsrätt den 11 november 2003, mål nr. B 8375-03

En finsk 50-årig man, bosatt i Sverige, åtalades för att ha bedrivit koppleri, och utnyttjat att två kvinnor från Estland haft tillfälliga sexuella kontakter mot ersättning. Endast den ena kvinnan hördes vid huvudförhandlingen och ett videoförhör med den andra kvinnan spelades upp i tingsrätten.

Mannen träffade den ena kvinnan via Internet för cirka ett år sedan och besökte henne i Tallinn. Hon var ensamstående mamma och levde under knappa förhållanden. Under mannens besök i Estland hade de sexuellt umgänge och mannen skänkte även kvinnan ca 1 000 kr. Via den första kvinnan förmedlades kontakt med den andra kvinnan, och mannen hade liknande sammanträffanden med henne i Tallinn. Det bestämdes att de båda kvinnorna skulle komma till Göteborg, och enligt dem hade mannen förespeglat dem att de skulle tjäna stora pengar på att prostitueras i Göteborg. Mannen bekostade deras resor till Sverige och han skulle även hjälpa dem med praktiska saker såsom annonsering, anskaffning av sexköpare och hotellrum för verksamheten mot att han fick 30 procent av vad de tjänade. Dessa uppgifter bestreds av mannen, som uppgav att han först vid kvinnornas ankomst hade fått klart för sig att de avsåg att prostituera sig. Koppleriverksamheten uppdagades då mannen och kvinnorna stoppades i en trafiknykterhetskontroll då mannen skulle köra dem från ett hotell till ett annat. Kvinnorna berättade att mannen varit berusad under nästan hela tiden som de varit i Sverige. Han hade dessutom uppträtt aggressivt och hotfullt och de hade känt sig tvungna att gå med på att ha samlag med honom. Detta hade endast skett efter hetsiga diskussioner då de

klargjort att de inte ville ha samlag med mannen. Mannen medgav att han hade varit berusad, men att det sexuella umgänget varit frivilligt från alla parter.

Tingsrätten fann kvinnornas berättelser mer trovärdiga än mannens, och konstaterade att de inte verkat vilja tillvita mannen något som han inte gjort. Tingsrätten ansåg det heller inte särskilt sannolikt att mannen skulle bekosta kvinnornas resor till Sverige enbart för att hjälpa dem och inte för att själv bereda sig vinning av prostitutionsverksamheten. Tingsrätten ansåg vidare att ”inte heller är det särskilt trovärdigt att kvinnorna utan att känna sig tvingade därtill skulle ha haft sexuellt umgänge med den betydligt äldre och ofta berusade mannen”.

Av utredningen ansågs klarlagt att mannen hade tagit hand om kvinnornas pass vid ankomsten till Göteborg, att de saknade medel för återresan, att de helt saknade kunskaper i svenska språket och att deras förhållanden i Estland varit sådana att de känt sig tvingade att bege sig till Sverige för att prostitueras. Mannen hade genom att utnyttja deras situation, och genom att säga att han inte skulle hjälpa dem med prostitutionsverksamheten fått dem att gå med på sexuellt umgänge trots att de inte ville. Tingsrätten fann detta agerande som ett så allvarligt missbruk av deras beroendeställning att mannen inte kunde undgå ansvar för sexuellt utnyttjande.

Tingsrätten fann det även styrkt att mannen genom sitt handlande hade gjort sig skyldig till koppleri.

Vid straffmätningen beaktade tingsrätten att mannens firma hade försatts i konkurs under häktningstiden.

Mannen dömdes för grovt rattfylleri, sexuellt utnyttjande och koppleri till fängelse i ett år och två månader. Han skulle även utge kränkingsersättning med 30 000 kr till var och en av kvinnorna.

Dom i Stockholms tingsrätt den 3 mars 2003, mål nr. B 4205-02

Två män från Litauen, 33 och 31 år, åtalades för att ha bedrivit koppleriverksamhet, för grov våldtäkt, människorov, grovt sexuellt tvång, olaga hot samt grovt narkotikabrott. Målsägandena var fyra kvinnor. N kom från Ryssland och var 19 år då brotten begicks. Hon hade arbete i Ryssland men lönen där gick inte att leva på. Tillsammans med en väninna, L, åkte N till Moskva, där de träffade en man som förde dem till Litauen där de skulle få jobb som barnflickor. Efter en tågresa till Litauen möttes av de åtalade, D och U. Männen körde dem till ett fritidshus i Litauen och under en hel natten utsattes N och L för förnedring och våldtäkter, såväl analt som vaginalt. Kvinnorna tvingades även att utföra oralsex och lesbiskt sex med varandra. När männen fick utlösning i munnen på N kränktes hon. Kvinnorna var tvingade att göra som D och U ville, annars skulle de döda N eller hennes mamma. Kvinnorna hölls inspärrade i fritidshuset och efter några dagar kom D och U tillbaka tillsammans med flera andra män och en annan flicka, J. Nu upp-

repades samma övergrepp som tidigare. Alla flickorna tvingades ha sex med männen och utföra sexuella handlingar med varandra.

Därefter togs N och L till en enrumslägenhet i Vilnius men J fördes bort av en av männen. Lägenheten hade nästan inga möbler. Det kom män och hade sex med dem varje dag under två månaders tid. Det fanns bara ett lakan så ett använde N och L för att torka sig med, och det andra låg i sängen. Männen som utnyttjade dem var smutsiga och de tvingades ofta att utföra oralsex på dem. Vid ett tillfälle försökte kvinnorna att fly men de misslyckades och därefter vågade de inte försöka fler gånger. De blev ofta slagna, men inte så att det skulle få blåmärken i ansiktet. Kvinnorna uppmanades även att sniffa kokain.

När J kom till lägenheten i Vilnius framkom det att hon hade varit i Sverige och fått någon könssjukdom. Männen fortsatte att våldta henne. Det var hela tiden D och U som bestämde allt.

J och N fick bränna sina ryska pass och försågs med falska litauiska pass istället. Männen planerade för att de skulle skickas till Norge eller Sverige för att prostitueras. D och U tog med sig flickorna på färjan från Estland till Stockholm. På båten bjöds kvinnorna ut av D och U till litauiska män som utnyttjade dem sexuellt. De åkte bil till Norge och under resan fanns det ingen möjlighet att fly. I Oslo bodde de i en lägenhet där de våldtogs, misshandlades och förnedrades av olika litauiska män. Kvinnorna fotograferades nakna för en tidning och därefter började det komma fler sexköpare. J och N kunde inte fly då de var satta under ständig bevakning. N fick veta att hon hade en skuld på 2 000 US dollar som hon skulle betala tillbaka till männen. Hon har räknat ut att hon tjänade 32 000 norska kronor på prostitution. Alla pengar lämnade hon till U, utom mindre belopp som hon ibland kunde behålla till mat.

J var tjugo år när händelserna inträffade år 2001. Hon tillhör den rysktalande minoriteten i Litauen. Hon, hennes mamma och syster hotades av vräkning från sin bostad och på grund av den svåra ekonomiska situationen bestämde sig J för att låta sig prostitueras. Hon hade hört att det gick att tjäna mycket pengar på prostitution i Sverige. J hade inga erfarenheter av prostitution dessförinnan. Under tiden i Sverige fick hon US dollar som hon kunde skicka hem. Hon har räknat ut att hon borde ha fått 24 000 kronor ytterligare.

J blev tagen till en lägenhet på Swedenborgsgatan i Stockholm. Där tvingades hon utföra sexuella tjänster åt upp till fem män om dagen. J fick en inflammation i underlivet och var tvungen att återvända till Litauen. Väl i hemlandet möttes hon av U, som tog med henne till lägenheten där N och L hölls inspärrade. J fick gå till doktorn och sedan vila hemma ett par dagar men sedan tvingade U henne att resa tillbaka till Sverige. Väl i Sverige tvingades hon att lämna ifrån sig sitt pass.

Nittonåriga R kom från Litauen. Hemförhållandena var svåra och involverade bland annat alkoholism och att R utsattes för sexuella övergrepp. Hon träffade U genom bekanta och han erbjöd henne att jobba som servitris eller med städning i

Sverige. U tog med R till en fest där hon blev utsatt för våldtäkt av sju-åtta män. R blev rädd, men hoppades att det skulle bli bättre i Sverige. Dessutom trodde hon inte att någon skulle tro på henne om hon berättade om våldtäkterna. Efter ankomsten till Sverige fortsatte våldtäkterna och hon fick veta att hon skulle prostitueras. R ville inte gå med på det men då blev hon hotad med att hon skulle mördas om hon inte gjorde som männen sade. Hon fördes till Swedenborgsgatan där hon utnyttjades i prostitution i en lägenhet.

Sjuttonåriga O, kom från Ryssland och letade efter ett arbete för att tjäna pengar. Hon kom i kontakt med U och D och åkte med dem till Sverige. Redan på resan till Sverige började övergreppen i form av att hon tvingades att utföra oralsex, och männen hade vaginala och anala samlag med henne. I Stockholm blev hon såld till en man för en natt. I samband med att mannen skulle köra henne tillbaka till U och D lyckades hon fly. Hon träffade en kille som pratade ryska och de blev tillsammans. Hon vistades hos denne pojkvän i tre-fyra månader, när de av en händelse råkade träffa U och D på ett pendeltåg i Stockholm. U och D tvingade med sig O tillbaka till deras lägenhet, och förde henne sedan till lägenhetsbordellen på Swedenborgsgatan. Hon lyckades ringa pojkvännen som kom med ett hjälp av ett par kamrater kom och hämtade henne.

Tingsrätten fann att de gärningar som beskrivits som människorov tveklöst var att bedöma som sådana. Dessutom var de sexuella övergreppen med beaktande av förövarnas hänsynslöshet och råhet att bedöma som grov våldtäkt. Koppleriverksamheten hade varit omfattande och bedömdes som grov. D dömdes för människorov, grovt sexuellt tvång, olaga hot, grovt koppleri och grovt narkotikabrott till fängelse i tolv år. U dömdes för människorov, olaga frihetsberövande, olaga hot, grov våldtäkt, grovt sexuellt tvång och grovt koppleri till fängelse i tolv år.

Samtidigt dömdes en man, T, som varit behjälplig vid koppleriverksamheten på Swedenborgsgatan, för medhjälp till grovt koppleri till fängelse i sex månader.

Alla tre männen överklagade till hovrätten. Hovrätten sänkte skadestånden som U och D skall betala till flickorna, samt ogillade åtalet om olaga hot mot R och J. I övrigt fastställdes tingsrättens dom.

Hovrätten ändrade domen mot T på så sätt att han döms för medhjälp till koppleri till fängelse i tre månader.

Dom i Stockholms tingsrätt den 14 april 2003, mål nr. B 2636-02

L, en 53-årig finsk kvinna, åtalades för att genom vilseledande och andra otillbörliga medel förmått sammanlagt 35 kvinnor att resa från Estland i syfte att utnyttja dem för tillfälliga sexuella förbindelser. De yngsta flickorna har varit under 18 år. Ansvar yrkades för människohandel för sexuella ändamål alternativt grovt koppleri.

L satte in annonser i estniska tidningar där hon erbjöd arbete utomlands. När L blev kontaktad av kvinnor via annonserna stämde hon träff med dem på hotell i Estland. Där tog L uppgifter om deras längd, ålder, vikt m.m. vilket dokumenterades skriftligt. Hon berättade att arbetet gick ut på att gå ut med män på barer och liknande men att det inte var fråga om att utföra sexuella tjänster. När kvinnorna kom till Sverige fick de fylla i formulär om sig själva och vilka sexuella tjänster de kunde utföra. Flickorna skulle ta emot sexköpare mellan kl.12.00 och 24.00, och de fick inte lämna lägenheten. Ytterdörren kunde inte öppnas inifrån, utan öppnades med hjälp av ett fjärrlås som L styrde via sin mobiltelefon.

L förde register i sin dator över sexköpare, vid vilka tillfällen sexköp genomförts och vilken betalning som erlagts. L hade tidvis tillgång till upp till fem lägenheter dit sexköpare kunde komma för att köpa sexuella tjänster. L hade även svenska kvinnor som arbetade som prostituerade för henne men de skulle ha större andel av vinsten. De estniska flickorna fick mellan 25 och 50 procent av vinsten.

Under tiden L satt i häkte försökte hon smugla ut två lappar på vilka det fanns instruktioner om vad flickorna skulle säga i förhören med Polisen.

Tingsrätten ansåg att det inte utretts exakt vilka sexuella tjänster som flickorna tillhandahållit när de vistats i L:s lägenhet. Om de ägnade sig åt t ex posering eller strip-tease kan de inte anses ha haft sådana sexuella förbindelser med sexköparna som avses i kopplerilagstiftningen (BrB 6:8,9 §§). De uppgifter som kvinnorna lämnat om hur mycket kunderna betalade för tjänsterna, samt de lappar som L skrev från häktet talade för att verksamheten innefattade sexuella tjänster, såsom samlag. I formulär som flickorna fick fylla i vid ankomsten till Sverige skulle de ange om de kunde genomföra anala samlag. L hävdade att dessa uppgifter gällde framställande av porrfilmer.

Tingsrätten fann sammanfattningsvis att L bedrev en verksamhet där själva affärsidén var att unga kvinnor sålde samlag till män. Vidare fann tingsrätten att 36 kvinnor, utöver L själv, hade haft ca 1 100 tillfälliga sexuella kontakter mot ersättning mellan januari 2000 och den 2 december 2002, och att verksamheten hade inbringat närmare 1,9 miljoner kronor. Genom att marknadsföra verksamheten, tillhandahålla lägenheter och ta del av kvinnornas ersättning fann tingsrätten att L hade gjort sig skyldig till koppleri. Brottet var att anse som grovt koppleri då verksamheten omfattade ett stort antal kvinnor, inbringade stora summor pengar, pågick under en längre tid och för att två flickor varit under 18 år.

När det gällde inläsningen av kvinnorna så ansåg tingsrätten att kvinnornas uppgifter inte räckte som full bevisning för att L skulle ha gjort sig skyldig till ett olaga frihetsberövande. Tingsrätten ansåg att det kunde ha varit så att kvinnorna hade samtyckt till inläsningen. Det kunde ha varit så lätt att få dörren upplåst att det inte var fråga om ett frihetsberövande.

Tingsrätten finner det klart att L:s syfte med att förmå flickan E att resa till Sverige var att utnyttja henne för tillfälliga sexuella förbindelser. Tingsrätten finner

dock att L inte kan dömas för att genom vilseledande har förmått E att resa till Sverige.

Inte heller kan L dömas för att genom andra otillbörliga medel ha förmått E att resa till Sverige. Bland annat anser tingsrätten att utredningen om E:s personliga ekonomi inte är fullständig. Det innebär även att L inte kan dömas för de efterföljande åtgärderna mottagande och inhysande. Därmed ogillas åtalet om människohandel i sin helhet.

L skall dömas för grovt koppleri. Brottet är grovt eftersom L har främjat att E, liksom de andra kvinnorna, haft tillfälliga sexuella förbindelser i stor omfattning. L döms för grovt koppleri till fängelse i fyra år, samt tio års utvisning.

Samtidigt dömdes en manlig bekant till L till villkorlig dom för medhjälp till koppleri.

Fyra män åtalades samtidigt för sexköp. Tre av dessa erkände brott, och dömdes till böter. Den fjärde mannen förnekade brott, och friades.

L överklagade till Svea Hovrätt. Åklagaren överklagade domen mot L, samt den sexköpare som friats. (Dom meddelad den 26 juni 2003, mål nr. B 3065-03). För sexköparen fastställde hovrätten tingsrättens dom.

Även hovrätten finner åtalet styrkt i vad avser grovt koppleri. Åtalet om olaga frihetsberövande ogillades, liksom åtalet om människohandel för sexuella ändamål. Hovrätten fastställde påföljden på fängelse i fyra år, samt tio års utvisning ur riket.

Bilaga 2

Statistik

Människohandel för sexuella ändamål*Anmälningar*

Under 2003 anmäldes 21 brott mot handel med människor för sexuella ändamål. På grund av att brottskoden inte var registrerad under 2002, finns ingen motsvarande siffra för de sex månader som lagen var i kraft under 2002.

Anmälningarna fördelar sig i landet på följande sätt:

Tab. 1 Antal anmälningar om handel med människor för sexuella ändamål, och fördelning i landet under 2003.

Län	Antal anmälningar
Stockholms län	6
Södermanlands län	1
Kronobergs län	1
Skåne län	1
Västra Götalands län	9
Örebro län	1
Norrbottnens län	2
Summa	21

De flesta anmälningarna har gjorts i Västra Götaland, vilket kan vara en följd av att polisen där har avsatt en grupp som koncentrerat arbetar mot människohandel. Denna grupp har nu varit verksam sedan februari 2001 och uppnått effektivitet i sitt operativa arbete.

Domar

Lagen har prövats vid två tillfällen. I det ena fallet (se ovan B 7477-03) ogillades åtalet om människohandel för sexuella ändamål. I det andra fälldes två personer för människohandel för sexuella ändamål. Offret var under 18 år.

Koppleri/grovt koppleri*Domar*

Det är svårt att ta fram statistik om koppleri eller grovt koppleri, eftersom kopplerier där utländska kvinnor är offer har samma brottskod som ”svenska” kopplerier.

År	Brottstyp, antal domar				Personer dömda
	Försök till koppleri	Medhjälp till koppleri	Koppleri	Grovt koppleri	
1999			1	1	2
2000			2*	6	9
2001	1				1
2002		1	3	1	5
2003		1	2	3	7
Summa	1	2	8	11	24

* I det ena fallet fälldes för grovt koppleri i tingsrätten, sänktes av hovrätten till koppleri av normalgraden.